

Modernizacija obrazovanja odraslih kao javna služba: usporedba Slovenije i Hrvatske

Martić, Anamarija

Graduate thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:477253>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Specijalistički studij javne uprave

Anamarija Martić

**Modernizacija obrazovanja odraslih kao javna
služba: usporedba Slovenije i Hrvatske**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Romea Manojlović Toman

Zagreb, srpanj 2024. godine.

Sadržaj

Sažetak

1 Javne službe kao službe na usluzi građanima	1
1.1 Općenito o javnim službama	1
1.2 Nastanak i klasifikacija javnih službi.....	1
1.3 Izazovi koji se pojavljuju pred javnim službama	4
2 Definiranje pojma cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih	6
2.1 Razvoj pojma cjeloživotnog učenja i obrazovanja	6
3 Poimanje pojma obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u okvirima Europske unije.....	9
3.1 Obrazovanje odraslih kao javna politika EU	9
4 Obrazovanje odraslih u Republici Sloveniji	12
4.1 Razvoj i utemeljenje obrazovanja odraslih u Republici Sloveniji	12
4.2 Andragoški centar Republike Slovenije	14
4.3 Provedba sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih	15
4.4 Stručni nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih.....	17
4.5 Promocija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih	19
5 Obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj.....	20
5.1 Razvoj i utemeljenje obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj	20
5.2 Obrazovanje odraslih kao ključni pojam za razvoj ljudskih potencijala Republike Hrvatske.....	22
5.3 Izazovi i teškoće u cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih u Republici Hrvatskoj	25
6 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih kao ključno tijelo u provedbi obrazovanja odraslih	27
6.1 Općenito o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.....	27
6.2 Osiguranje i provedba sustava kvalitete sustava obrazovanja odraslih	29
6.3 Stručni nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih.....	30
6.4 Promocija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih	32
6.5 Stručna procjena nad programima za obrazovanje odraslih	33
7 Tržišni mehanizmi kao potpora i poticaj za sudjelovanje u obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju	34
7.1 Vaučeri kao financijska potpora cjeloživotnom učenju	34
8 Zaključak	36
9 Literatura.....	41
10 Prilozi	45
10.1 Kazalo tablica.....	45

Izjava o izvornosti

Ja, Anamarija Martić (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Anamarija Martić

(potpis studenta)

Sažetak

Cilj ovog rada je analizirati uređenje obrazovanja odraslih kao jedne od javnih službi. Obrazovanje odraslih, konkretno formalno obrazovanje odraslih, ulazi u kategoriju društvenih javnih službi te se u radu prikazuje razvoj pojma, utjecaj europskih politika na razvoj pojma i strategija obrazovanja odraslih te postojeće strategije razvoja obrazovanja odraslih. Primjenom komparativne metode, u radu se prikazuje uređenje obrazovanja odraslih u dvije zemlje, Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj. Prikazuje se pravno uređenje sustava u Sloveniji i Hrvatskoj te se objašnjavaju mjere koje se provode za poticanje i promicanje cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih. Poseban naglasak stavlja se na Andragoški centar Republike Slovenije i Agenciju za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih Republike Hrvatske te koje su njihove ključne uloge i djelatnosti. Navode se problemi i izazovi s kojima se sudionici cjeloživotnog obrazovanja susreću te koji su mehanizmi i preporuke za otklanjanjem istih. U radu će se pokazati i primjer tržišnih mehanizama (vaučeri za obrazovanje) putem kojih se nastoji potaknuti sudionike na uključivanje u obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje.

Ključne riječi: *javna služba, obrazovanje odraslih, vaučeri, Andragoški centar Republike Slovenije, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih Republike Hrvatske*

Abstract

The aim of this paper is to analyze the organization of adult education as one of the public services. Adult education, specifically formal adult education, falls into the category of social public services. The paper presents the development of the concept, the influence of European policies on the development of the concept and strategies of adult education, and the existing strategies for the development of adult education. By applying the comparative method, the paper shows the organization of adult education in two countries, the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia. It presents the legal regulation of the system in Slovenia and Croatia and explains the measures implemented to encourage and promote lifelong learning and adult education. Special emphasis is placed on the Andragogy Center of the Republic of Slovenia and the Agency for Vocational Education and Training and Adult Education of the Republic of Croatia, detailing their key roles and activities. The problems and challenges faced by participants in lifelong education are listed, along with the mechanisms and recommendations for addressing them. The paper also demonstrates examples of market mechanisms (education vouchers) aimed at encouraging participants to engage in adult education and lifelong learning.

Key words: *public service, adult education, vouchers, Andragogic Center of the Republic of Slovenia, Agency for Vocational Education and Adult Education of the Republic of Croatia*

1 Javne službe kao službe na usluzi građanima

1.1 Općenito o javnim službama

Uz teritorijalnu (regionalnu i lokalnu) i državnu upravu, javne službe su sastavna komponenta suvremene javne uprave te se većina zakonitosti djelovanja koja se odnose na teritorijalnu i državnu upravu, odnosi i na javne službe. Kao takve, javne službe su vezane uz državnu upravu ili teritorijalnu samoupravu utoliko što politiku razvoja te pravni okvir za djelovanje javnih službi pripremaju zakonodavna tijela državne ili lokalne razine, na prijedlog upravnih tijela te razine, npr. ministarstva nadležnog za obrazovanje ili lokalnih upravnih odjela (Koprić et al., 2021:218). Po opsegu djelatnosti, javne službe su jako složene jer se radi o dijelu javne uprave koje je razvrstano po djelatnostima (primjerice, pošta, željeznički promet, socijalna skrb), po subjektima koje te djelatnosti provode (od trgovačkih društava, ustanova, dobrovoljnih udruga) te po modelu obavljanja (javno-privatno partnerstvo, koncesija, outsourcing). Pod utjecajem Europske unije i javnih politika EU, javne službe u novije vrijeme mijenjaju svoj naziv u *službe od općeg interesa*. Na navedeno su utjecali mnogobrojni faktori, poput financijskih, gospodarskih, socijalnih i društvenih čimbenika koji su utjecali na taj proces promjene od javnih službi do službi od općeg interesa. Kako se ovdje radi o djelatnostima koje su od posebnog javnog interesa te od značajnog interesa za društvo u cijelosti, dolazi se do zaključka da isto mogu obavljati različiti subjekti, ali naravno pod uvjetima koje je postavila vlast (Koprić et al., 2021:218). U modernom društvu koje je sve više pod utjecajem komercijalizacije, privatizacije te liberalizacije, stvara se veliki prostor da subjekti privatnog sektora sudjeluju u organizaciji i provedbi službi od općeg interesa. (Koprić et al., 2021:218).

1.2 Nastanak i klasifikacija javnih službi

Kada govorimo o klasifikaciji javnih službi, tu je jedna od najvažnijih ona akademika E. Pusića koji razlikuje dvije temeljne skupine upravnih resora: *klasični državni resori* i *resori javnih službi* (Koprić et al., 2021:218). Od samih početaka državne uprave te države kao takve, zapažen je trend diferencijacije poslova državne uprave te su samim time poslovi oko kojih su se formirali prvi upravni resori došli iz glavne zadaće očuvanja vanjske i unutarnje sigurnosti

tadašnjih apsolutističkih monarhija. Tijekom vremena je uslijedila daljnja dioba uprave i njezinih resora te se u današnje vrijeme govori o resorima unutarnjih i vanjskih poslova, pravosuđa, obrane i financija kao klasičnim resorima državne uprave (Koprić et al., 2021:218). Napredovanjem društva i svijeta, pod utjecajem urbanih čimbenika i industrijalizacije, razvojem ljudskih prava, krug poslova iz resora javne uprave se počeo ekspanzirati. Jasna je postala potreba da se niz djelatnosti obavlja bez utjecaja političke vlasti te se time dolazi do sljedeće klasifikacije javnih službi na: *privredne* koje čine državna regulacija gospodarstva, obavljanje gospodarske djelatnosti poduzeća u državnom vlasništvu, *društvene* u koje spadaju obrazovanje, kultura, socijalne službe, *informacijske* koje čine meteorološke i geodetske službe, *tehničke* u koje se svrstavaju svi oblici komunikacija, komunikacijskih veza, promet, *komunalne* u kojima nalazimo djelatnosti poput urbanističkog planiranja, čistoće, vodovoda i kanalizacije te *druge djelatnosti* (Pusić et al., 1988. u Koprić et al., 2021:218).

Javne službe su nastale u Europi pred kraj 19. stoljeća. Na njihovu pojavu su neminovno utjecale promjene koje su se događale u društvu i u gospodarstvu. Dotada je uloga države bila gledana u isključivo određenim područjima, poput održavanja reda i mira, obranu i vanjske poslove te se po opsegu svela na minimalnu državu (Koprić, 2009:28). Nastupom društvenih i gospodarskih promjena, država je promijenila svoju ulogu te je preuzela odgovornost i za javne službe; od liberalne države se počela transformirati u tip socijalne države (Koprić, 2009: 28). Sama socijalna država je definirana društvenim službama poput zdravstva, kulture, socijalne skrbi i zaštite te obrazovanja. Uz to, socijalna država je na sebe preuzela i službe koje služe da bi građanima ponudili višu kvalitetu života, a u to spadaju i komunalne službe, tehničke, informacijske.

Razvoj i ekspanzija javnih službi je obilježila većinu godina 20. stoljeća, do nastupa ekonomske krize 70-ih godina kada istovremeno dolazi i do krize socijalne države. Počeo se stvarati pritisak na to da su socijalna prava prevelika te da rad i briga za obitelj i pojedinca nisu dovoljno jasno naglašene, da je potrebno smanjiti socijalne troškove, a samim time i troškove javnih službi (Koprić, 2009:29). Do promjene okolnosti su dovele i političke situacije; jača neoliberalizam te se javlja i doktrina novog javnog menadžmenta koji zagovara potrebu minimalne/regulacijske države s prepuštanjem velikog broja javnih službi tržištu, a koje će ipak u nekoj mjeri regulirati zbog osiguranja djelatnosti koje su od javnog interesa (Koprić, 2009:29).

Navedene situacije su bile uvjet za stvaranje i oblikovanje novog koncepta službi od općeg interesa koji se prvotno pojavio u anglosaksonskom shvaćanju pojma javnih službi koji tvrdi

da za javne službe nije potrebno da je provode javnopravni subjekti, već je potrebno samo da se one obavljaju u javnom interesu (Koprić, 2009:29).

Novi, navedeni koncept se nastojao proširiti na cijelu Europsku uniju što je uključivalo i zemlje članice i zemlje koje su svoje upravne sustave pokušale uskladiti s europskom pravnom stečevinom i drugim europskim standardima (Koprić, 2009:30). Ključno je da se koncept službi od općeg interesa dijele na dvije temeljne podskupine: *službe od općeg ekonomskog interesa koje obuhvaćaju skupinu mrežnih industrija* te *druge službe od općeg ekonomskog interesa* (Koprić, 2009:30).

Službe od općeg ekonomskog interesa koje obuhvaćaju skupinu mrežnih industrija obuhvaćaju službe koje se pružaju putem velikih sustava kao što su telekomunikacijske usluge, televizija, radio, poštanska služba, opskrba električnom energijom, opskrba plinom te željeznički i zračni promet. *Druge službe od općeg ekonomskog interesa* su zbrinjavanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te opskrba vodom.

Druga skupina koja spada u koncept službi od općeg interesa su *neekonomske službe od općeg interesa* u koje spadaju obrazovanje, zdravstvo, socijalne usluge, kultura i druge koje se ne obavljaju na komercijalnoj osnovi (Koprić, 2009:31). U novije vrijeme se i u odnosu na te službe koje su u početku bile prepuštene nacionalnoj pravnoj regulaciji, pojavljuje težnja prema harmonizaciji (Koprić, 2009:31). Posebni dio javnih službi u tom pogledu čine socijalne službe od općeg interesa koje se u zemljama članicama Europske unije razvijaju dalje kroz modernizaciju te se ujedno i prilagođavaju novim okolnostima. Europska unija je tako razvila model „socijalnih službi od općeg interesa“ čiji pojam je prihvatila i Europska komisija (Đulabić, 2006:151). U Bijeloj knjizi Europske komisije se ističe kako „socijalne službe od općeg interesa predstavljaju specifičnu funkciju društva“. Navedeno tumačenje je proizašlo pretežno iz organizacija civilnog društva koje su s oprezom krenuli u definiranje socijalnih službi kao posebnog dijela službi od općeg interesa. To je prvenstveno rezultat potrebe da se široki krug djelatnosti koje pojam socijalnih službi obuhvaća isključi od pravila tržišnog natjecanja, pravila tržišta i državnih potpora te pravila koje su vezane uz javnu nabavu. Prilikom definiranja elemenata socijalnih službi od općeg interesa te njihovog razlikovanja od gospodarskih djelatnosti, svoj prilog dao je Sud EU koji je konkretizirao: „...svaka aktivnost koja se sastoji od pružanja određenih dobara i usluga na tržištu je gospodarska aktivnost“, a svaki subjekt koji obavlja takvu aktivnost neovisnom o pravnom položaju i mehanizmu financiranja se smatra gospodarskim subjektom (Đulabić, 2006:151). Ipak, Sud EU je u svojem djelovanju diferencirao različite vrste djelatnosti te su od posebne važnosti bile one presude gdje je koncept gospodarskog subjekta bio povezan s pružateljima određenih službi koje

tradicionalno spadaju u vrstu negospodarskih službi od općeg interesa. Djelovanjem Suda EU je postalo jasno da se neke djelatnosti svrstavaju u gospodarske djelatnosti dok druge u tu kategoriju ne ulaze. Ta razlika je posebno vidljiva u presudama Suda EU o osnovnim i dopunskim mirovinskim fondovima, sustavima osiguranja od ozljede na radu, područjima iz zdravstvene i socijalne skrbi te u području obrazovanja (Đulabić, 2006:152).

Novi europski koncept službi od općeg interesa se razvija u okvirima koji su determinirani kompromisima između interesa Europske unije da promiče i unaprijedi zajedničko tržište među zemljama članicama kako bi se zaštitila određena razina socijalne države. Tako su službe od općeg ekonomskog interesa prepuštene akcijama tržišta dok se službe od općeg interesa podvrgavaju policy načelima pod zajedničkim nazivnikom „europskog socijalnog modela“ (Koprić, 2009: 32).

1.3 Izazovi koji se pojavljuju pred javnim službama

Rastom i razvojem demokracije i demokratskog društva te razvojem različitih interesa i zahtjeva građana koji se artikuliraju kao javni interesi pred upravu se postavljaju razni zadaci. Službe koje su „na usluzi“ građanima trebale bi biti imperativ upravnih sustava demokratskih zemlja te da uprava u konačnici služi svojim krajnjim korisnicima, odnosno građanima. U vrijeme kada javna uprava nastupa isključivo s pozicije nositelja političke vlasti, počinje prevladavati mišljenje o položaju i ulozi državne i javne uprave te službe koja je prvenstveno na usluzi građanima (Đulabić, 2005:8). Građani bi se trebali moći jednostavno snalaziti i komunicirati s upravnim sustavom te vjerovati u kvalitetu i učinkovitost upravnih službi ukoliko se vode time da se javni poslovi obavljaju tako da im je primarni cilj zadovoljstvo građana i društva. Međutim, krajnji korisnici javni službi su vrlo često izgubljeni i nemoćni kad stupe u kontakt s tijelima državne ili javne službe, smatraju da nemaju dovoljno utjecaja na rad upravnih tijela te da kvaliteta tih istih tijela jako često nije dostatna. Također, još se više smatraju nemoćnima jer su svjesni da porezima i drugim fiskalnim instrumentima sudjeluju u financiranju organa državne i javne uprave (Đulabić, 2005:8).

Jedan od faktora nezadovoljstva građana u radu uprave se javlja u pogledu vremenskog okvira: od podnošenja zahtjeva za rješavanjem nekog problema, ishoda nekog dokumenta ili potvrde često može proći i previše vremena. Shodno tome, jedan od problema i izvora nezadovoljstva se ogleda i u sporosti upravnih organa; uprava koja se sporo očituje na promjene u društvu i na

zahtjeve građana predstavlja jednak izvor nezadovoljstva kao i uprava koja ne obavlja službu prema očekivanoj razini kvalitete (Đulabić, 2005:8).

Navedeni faktori su doveli do potrebe da javna uprava postane osjetljiva i odazivna na potrebe društva i svojih građana, da bude učinkovita i kvalitetna u obavljanju svojih službi te da postane demokratska javna uprava koja interese svojih krajnjih korisnika (građana) stavlja u svoja prioritetna područja djelovanja. Samim time, uprava treba biti otvorena za osluškivanje potreba svoje okoline u kojoj se nalazi te da učinkovito i brzo uvažava zahtjeve koji se postavljaju pred nju; uprava treba biti otvorena za povratnu informaciju od javnosti (građana, civilnog društva, privatnog sektora) o svom radu, odnosno o namjeravanim odlukama (npr. u procesu oblikovanja javnih politika, pripreme propisa) (Koprić et al., 2021:104).

Kako bi se izbjeglo nepovjerenje građana u javni sektor i u većoj mjeri osluškivale potrebe građana, suvremeni javni menadžment je uvelike oslonjen na tržišne mehanizme. Prepuštanje određenih poslova vanjskim ugovarateljima posebno dolazi do izražaja u pojedinim dijelovima javne uprave i službe te jedinicama lokalne i regionalne samouprave iako se sve više poslova iz klasičnih upravnih resora prepušta vanjskim ugovarateljima, odnosno privatnom sektoru (Koprić et al., 2021:128). Prepuštanje poslova vanjskim ugovarateljima se prvenstveno javlja iz potrebe da poslovi javne službe osluškuju potrebe građana te da se fleksibiliziraju, racionaliziraju i pojeftine. Vanjsko ugovaranje obavljanja javnih poslova (*outsourcing, contracting out*) je poseban oblik djelovanja javnog menadžmenta u kojem dolazi do oslanjanja na privatni sektor. Navedeno označava praksu u kojoj tijela javne službe ugovaraju obavljanje javnih poslova sa subjektima s privatnim sektorom, odnosno sa subjektima s kojima nisu organizacijski povezana (Koprić et al., 2021:129). Prednost vanjskog ugovaranja i tržišnog natjecanja je povećanje učinkovitosti u javnim službama te smanjenje troškova prilikom obavljanja poslova javne službe (Koprić et al., 2021:129). Međutim, uključivanje privatnih pružatelja usluga ne može proći bez poteškoća. Naime, vanjskim ugovaranjem može doći do nepovjerenja javnosti u djelovanje uprave i vlast, privatni pružatelji mogu ostvariti prekomjeren utjecaj prilikom stvaranja i donošenja političkih odluka, postoji mogućnost gubitka stručnosti i kvalitete prilikom obavljanja djelatnosti, sredstva se mogu u većoj mjeri namjenjivati privatnim ugovarateljima, olako može doći do pojave korupcije ili ostalih negativnih radnji poput podmićivanja što je osobito vidljivo u zemljama sa slabim demokratskim sustavima te postoji opasnost od smanjivanja broja javnih službenika zbog sužavanja organizacija javne vlasti i prelaska njihovih zaposlenika u organizacije privatnog karaktera. (Koprić et al., 2021:128).

2 Definiranje pojma cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

2.1 Razvoj pojma cjeloživotnog učenja i obrazovanja

Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje se u današnjem životnom ciklusu nameću kao popularna tema rasprava u kojoj se direktno i indirektno postavlja pitanje o važnosti obrazovanja odraslih te potrebe za unaprjeđenjem njihovih osobnih, društvenih i profesionalnih vještina potrebnih za njegov razvoj.

Cjeloživotno učenje kao ideju spominje već i Platon u svom djelu „Republika“, a prvi put je u potpunosti opisuje predavač i mentor na Odsjeku za edukaciju na Oxfordu, Basil A. Yeaxlee (1883.-1967.) (Jelić et al., 2012:62). Iako korijene koncepta cjeloživotnog učenja možemo pronaći u antičkim vremenima, sam pojam „cjeloživotno učenje“ dobiva na značenju uslijed ekspanzije obrazovanja nakon II. svjetskog rata. Pojam se razvio iz pojmova poput „kontinuirano obrazovanje“, „trajno obrazovanje“, „povratno (rekurentno) obrazovanje“ i slično (Jelić et al., 2012: 62). UNESCO-ovo Izvješće naručeno uslijed prosvjeda studenata krajem 70-ih godina 20. stoljeća je smatrano prekretnicom i početkom novog razdoblja u kojem se obrazovanje više ne smatra strogo rezerviranim za elitu ili za dob pojedinca; znanje je cjeloživotno i univerzalno za sve. Sredina 1990-ih prednost daje pojmu „cjeloživotno učenje“ umjesto „cjeloživotno obrazovanje“ jer se smatralo da „cjeloživotno učenje naglasak stavlja na potrebe onih koji uče i na individualni izbor (Jelić et al., 2012: 63).

Pojam i koncept „cjeloživotnog učenja“ je potaknuo industrijske razvijene zemlje poput Engleske, Njemačke i skandinavskih zemalja na razvoj koncepta i prakse obrazovanja odraslih. *Cjeloživotno učenje* kao pojam je prevladao na sastanku 25 ministara obrazovanja zapadne i srednje Europe, Kanade, Australije, Meksika, Japana, SAD-a, Novog Zelanda te je na sastanku zaključeno da: „...se time ostvaruje paradigmatiski preokret od obrazovanja k učenju koji je nužan kao primarni cilj svjetske obrazovne reforme. Također je zaključeno da cjeloživotno učenje za sve treba biti vodeće načelo buduće obrazovne politike“ (Pastuović, 2008:253-254, u Jelić et al., 2012:63).

Na sastanku ministara Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj – OECD (2004), koncept cjeloživotnog učenja je determiniran s četiri osnovne karakteristike:

1. Sustavni pogled na cjeloživotno učenje u kojem su svi pojedinačni pristupu politike obrazovanja odraslih usko vezani uz pojedini sektor.

2. U centru pozornosti je pojedinac te se fokus prebacuje s programa obrazovanja odraslih na zadovoljavanje potreba polaznika.
3. Motivacija za učenje treba postojati tijekom cijelog života, ne samo po završetku formalnog procesa obrazovanja.
4. Ciljevi cjeloživotnog učenja svakako trebaju biti višestruki u smislu da potiču osobni razvoj pojedinca te razvoj njegovih vještina i znanja. (Jelić et al., 2012:63).

Cjeloživotno učenje kao pojam obrazovanja i učenja kombinira *neformalni, formalni i informalni* oblik obrazovanja te se njima nastoji integrirati sve faze obrazovanja i pritom uzeti u obzir i vertikalnu i horizontalnu dimenziju obrazovanja (Jelić et al., 2012:64).

2006. godine je Europska unija donijela Preporuku o osam ključnih smjernica/kompetencija cjeloživotnog učenja (*Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December for lifelong learning (2006/962/EC)*) te su iste obuhvatile: komunikaciju na materinjem jeziku, komunikaciju na stranim jezicima, matematičku kompetenciju i osnovne kompetencije u tehnologiji i znanosti, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, društvena i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost, kulturna svijest i izražavanje (Jelić et al., 2012: 64-65).

Iz navedenog, može se zaključiti da je ulaganje u ljudske potencijale uistinu ulaganje u gospodarski rast određene države, a uspostava efektivnog sustava cjeloživotnog učenja postaje nužna u današnje vrijeme u kojem se suočavamo sa sve većim i bržim promjenama u vještinama i kompetencijama koje su potrebne pojedincu. Cjeloživotno učenje predstavlja jednu od osnovnih pretpostavki rasta i razvoja, ali i značajnu sastavnicu ne samo obrazovne nego i gospodarske politike svake države (Jelić et al., 2012: 64-65).

Ako pogledamo područje obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj, ona korijene cjeloživotnog obrazovanja i obrazovanja odraslih vuče još iz geopolitičkih i kulturoloških procesa koji su prethodili osamostaljenju Republike Hrvatske 1991. godine (Pavkov, 2016:1). Prednosti i nedostaci u sustavu obrazovanja odraslih su bili prisutni i u prethodnim društvenim uređenjima. Priprema stručnjaka u području andragogije¹ koji su planirali, organizirali i provodili obrazovanje odraslih (kroz Školu za andragoški kvalificirane učitelje) je bila ustrojena i organizirana od 1958. godine, a s osamostaljenjem Republike Hrvatske priprema andragoških djelatnika je u potpunosti izostala te su navedene posljedice i danas vidljive i prisutne u sadašnjem sustavu obrazovanja odraslih (Pavkov, 2016:1). Prilikom obrazovanja odraslih,

¹ Andragogija je znanost koja se bavi proučavanjem učenja odraslih, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Andragogija>

važno za istaknuti je da postoji *formalno obrazovanje* regulirano zakonskim okvirima te *neformalno obrazovanje* koje ima pregršt programa, treninga, radionica i seminara koji obuhvaćaju područja i teme izvan formalnog obrazovanja. Samo formalno obrazovanje odraslih je djelatnost koja se obavlja kao javna služba.² Neformalnim programima se omogućuje stjecanje znanja, vještina i kompetencija koje se iako neće biti formalno priznate, itekako doprinose višoj razini razvoja svijesti, zapošljivosti, samozapošljivosti i aktivnog sudjelovanja u političkim, društvenim i ekonomskim aspektima nekog društva i njegove zajednice (Pavkov, 2016:1).

Vodeći se navedenim, reforma i modernizacija sustava obrazovanja odraslih se fokusirala na kompetencijski model osnovnog obrazovanja odraslih. Živimo u vremenima kada jača svijest o tome da razvoj i rast zemlje u velikoj mjeri ovisi o tome *kako obrazujemo* građane, ne samo one koji se trenutno nalaze u sustavu obrazovanja i osposobljavanja, već i one koji se iz različitih razloga u sadašnjem trenutku nalaze izvan obrazovanja i rada.³ U europskom okruženju jasno je naglašeno da je obrazovanje ključ ekonomskog razvoja i opstanka te da suvremeni život i današnji poslovi od radno aktivnog stanovništva zahtijevaju sve pismenije i osposobljenije građane. Navedeno vodi prema tome da prijedlog novog modela osnovnog obrazovanja odraslih u centar stavlja razvoj ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje te je isti model osmišljen na načelima fleksibilnosti i odgovaranje na potrebe odraslih polaznika te usmjerenosti na ishode učenja i njihovo vrednovanje, primjenu usvojenih znanja i vještina te uvažavanja prethodno stečenih znanja i vještina.⁴

Ukoliko ćemo kroz modernizaciju javne i državne uprave, te kroz modernizaciju obrazovanja odraslih oslušivati i uvažavati potrebe građana (a time i društva u cjelini), fokus se mora staviti na europeizaciju obrazovanja odraslih te uvažavanje potreba tržišta.

² Zakon o obrazovanju odraslih, čl. 5, NN 144/2021

³ Preporuke za razvoj kvalitete sustava obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj, 2015:6

⁴ Preporuke za razvoj kvalitete sustava obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj, 2015.:7

3 Poimanje pojma obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u okvirima Europske unije

3.1 Obrazovanje odraslih kao javna politika EU

Kada i kako se uistinu počelo razmišljati o cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih kao temi koja je potrebna za razvoj gospodarstva i društva općenito?

Politika obrazovanja, a samim time i politika obrazovanja odraslih je područje koje je od značajne važnosti u politikama EU. Međutim, često EU nema nadležnost za rješavanje pojedinih politika a u tim se slučajevima često koristi otvorena metoda koordinacije. Otvorenom metodom koordinacije države članice surađuju u tim područjima te time razmjenjuju pozitivna iskustva i prakse kako bi na što jasniji način uskladili nacionalne politike i kako bi ostvarili ciljeve i proveli politike Europske unije. Otvorena metoda koordinacije je predviđena kao mehanizam širenja najbolje prakse te stvaranja konvergencije oko ciljeva EU tamo gdje je zakonodavna akcija sužena (Koprić et al., 2012:108). Sama otvorena metoda koordinacije je definirana kao oblik upravljanja na summitu Europskog vijeća u Lisabonu 2000. godine te je kroz nju postavljen glavni cilj: ekonomski razvoj, kao „najkompetitivnije i najdinamičnije gospodarstvo na svijetu, utemeljeno na znanju i sposobno za održivi gospodarski razvoj, bolja radna mjesta i veću društvenu koheziju“ (Koprić et al., 2012:108). Nastavno na to, uloga cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih je također definirana u europskim obrazovnim politikama Lisabonskim procesom (Žiljak, 2005: 227).

Lisabonskim procesom iz 2002. godine su definirani ciljevi koji se obrazovnim programima žele ostvariti te su među ključnim odrednicama programa bili: razvitak društva s uvelike umanjenim nejednakostima, razvitak gospodarstva, ostvarenje ravnoteže na tržištu rada te razvitak pojedinca. Lisabonskim procesom je istaknuto pet spornih područja s pripadajućim zadacima:

- ✓ kvaliteta obrazovanja
- ✓ dostupnost učenja svim društvenim skupinama neovisno o životnoj dobi
- ✓ sadržaj programa
- ✓ otvorenost institucija prema daljnjem povezivanju
- ✓ učinkovit i razrađen sustav edukacija kako bi se što više iskoristili ljudski i financijski resursi (The Concrete Future Objectives, 2001:4 u Žiljak, 2005: 229).

Lisabonskim procesom je utvrđeno da je društvu potrebno kvalitetno i djelotvorno obrazovanje te obrazovni procesi koji će postići otvorenost prema društvu te društvo povezati na nacionalnoj, lokalnoj i međunarodnoj razini. Europskim politikama o cjeloživotnom obrazovanju se želi postići da društvo i gospodarstvo Europe i EU postane najkonkurentnije i najdinamičnije svjetsko gospodarstvo koje će svoje temelje imati u znanju te će na kraju doprinijeti aktivnom i konkurentnijem radnom stanovništvu.

Takvog mišljenja je bila i Europska komisija s Memorandumom o cjeloživotnom učenju iz 2000. godine kojim se aktivno stanovništvo i zapošljivost istaknulo kao krajnji rezultat koji bi se provedbom politika cjeloživotnog učenja trebali postići. Slijedom navedenog se postavlja pitanje: da li se europske obrazovne politike mijenjaju i ako da, kako i koja su osnovna obilježja aktualnih promjena?

Prepoznate su i uočene različite obrazovne politike cjeloživotnog učenja, a ta različitost je prepoznata i u izvještaju Europske komisije o provedbi strategije cjeloživotnog učenja u Europi iz 2003. godine u kojem su navedena četiri koncepta cjeloživotnog učenja među kojima su ključna: razvijena kultura cjeloživotnog učenja, fokus na zapošljivosti pojedinaca, prihvaćanje koncepta cjeloživotnog učenja, pristup temeljen na uključenosti (Žiljak, T. 2005: 231).

Naravno, obrazovne politike obrazovanja odraslih se konstantno mijenjaju te su uvijek pod utjecajem učestalih promjena koje se događaju u svijetu. 2000-ih godina je cilj uključivanja odraslih polaznika u obrazovanje odraslih bilo prvenstveno fokusirano na poticanje zapošljivosti i konkurentnosti pojedinaca na tržištu rada te je konačan cilj bio kompetentan radnik koji je spreman na nove radne mogućnosti i izazove. Gospodarski, politički ali i zdravstveni izazovi (primjerice, pandemija COVID 19 virusa) su utjecali na mijenjanje ciljeva obrazovnih politika i cjeloživotnog učenja te su se mnoge zemlje i međunarodne organizacije suočile sa strahom i posljedicama koje navedeni izazovi za sobom nose. Zemlje članice EU, ali i druge europske zemlje su se ujednačile u jednom: jačanje politika obrazovanja odraslih te cjeloživotno učenje kao prioritet daljnjih obrazovnih politika. Zadnjih dvadesetak godina su se ciljevi politike cjeloživotnog učenja fokusirali na osnaživanje pojedinca i njegovu konkurentnost na tržištu rada, ali se u svim tim politikama provlačila ekonomska konotacija. Kraj 2010-ih je nudio nove mogućnosti za obrazovne politike odraslih te se dovelo do povezivanja ekonomskih i socijalnih ciljeva. Neki od politika EU, poput Europskog stupa socijalnih prava iz 2017.-e te Europski program vještina iz 2020.-e ističu važnost strukovnih i životnih vještina (Žiljak, 2022:86). Dosljedno tome, nova europska Strategija razvoja obrazovanja odraslih za 2021.-2030. je istaknula značaj kompetencija potrebnih za posao i

pronalazak istog, ali i ključnih životnih vještina potrebnih za integraciju i napredak u društvu. Također, i Europski program učenja odraslih 2021-2030. definira pet ključnih područja u cjeloživotnom učenju: pružiti i iskoristiti mogućnost cjeloživotnog učenja, fleksibilni, prilagodljivi i pristupačni programi; kvaliteta obrazovnih programa koji se nude, uključenost u obrazovanje odraslih; javno upravljanje; zelena i digitalna tranzicija (Žiljak, 2022:87).

Kako obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje ne obuhvaća samo formalno obrazovanje nego neformalno i informalno učenje dovodi do toga da ga je često izazovno za organizirati i provesti. Zato su politike EU usmjerene na kreiranje i provođenje politika obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja kako bi se odrasle polaznike potaknulo na uključivanje u obrazovni proces. Tako je jedan od ciljeva i politika EU koje je postavila da se do 2020. godine dostigne stopa sudjelovanja odraslih u programima obrazovanja od 15% među odraslim polaznicima. Navedeni cilj nije u potpunosti ostvaren, ali je određeni pomak ostvaren te je tako stopa sudjelovanja odraslih polaznika u 27 država članica EU u 2015. s 10,1% porasla na 10,8% u 2019. godini.⁵ Nadalje, Vijeće EU je u svibnju 2018. godine napravilo preporuke koje se tiču obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, a koje bi države članice trebale usvojiti i implementirati u svoje nacionalne programe i zakone. Preporuke su jasno definirale da bi države članice trebale pružati potporu kvalitetnom cjeloživotnom učenju te poticati ključne kompetencije koje se neće odnositi samo na radne kompetencije već i na osnovne kompetencije poput čitalačke pismenosti. Također, potiču se kompetencije usmjerene na osobne i socijalne vještine kako bi se pojedinci snašli ne samo na tržištu rada nego i životu općenito. Preporuke su usmjerene i na poticanje digitalnih i jezičnih vještina. Vijeće EU je jasno definiralo da države članice trebaju podržavati provedbu navedenih preporuka te u skladu s tim poticati daljnji napredak obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja te sustavno pratiti napredak i uključivanje odraslih polaznika u programe obrazovanja odraslih.

Prema Europskom referentnom okviru koji je dio preporuka Vijeća EU, ključne kompetencije koje bi odrasli polaznici trebali imati jesu: čitalačka i pismena kompetencija, digitalne kompetencije, matematičke kompetencije, poduzetnička kompetencija te kompetencije kulturne svijesti i izražavanja.⁶

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/lifelonglearning/adult>

⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC

4 Obrazovanje odraslih u Republici Sloveniji

4.1 Razvoj i utemeljenje obrazovanja odraslih u Republici Sloveniji

U Republici Sloveniji za obrazovanje odraslih skrbi *Andragoški centar Republike Slovenije* koji sa svojim osnutkom i djelovanjem od 1991. godine djeluje kao središnjica razvojnog, istraživačkog i savjetodavnog tijela za obrazovanje odraslih. Kao članica Europske unije, Republika Slovenija je obvezna provoditi mjere kako bi se ispunili ciljevi Lisabonske strategije iz 2000. godine, u kojem dio čini i promicanje cjeloživotnog učenja. Sama politika cjeloživotnog učenja Republike Slovenije je usmjerena na razvoj obrazovanja odraslih. Kako bi na ispravan način proveo mjere Lisabonskog ugovora, Andragoški centar Republike Slovenije je krajem 2007. proveo istraživanje kako bi dobio detaljniji uvid u obrazovanje odraslih. Rezultati istraživanja su bili: 40% odraslih u dobi od 25 do 64 godina sudjelovali su u obrazovanju, s time da je sudjelovanje mlađe populacije (25-34 godine) oko 50% dok je sudjelovanje populacije u dobi 50 do 64 godina samo 27%. Nadalje, više od dvije trećine sudionika u obrazovnim programima za odrasle imaju visokoškolsku kvalifikaciju, 39% ima završenu srednju školu, dok samo 13% sudionika ima osnovnu školu ili je bez kvalifikacije (Dolenec, 2009: 7). Uspoređujući rezultate Republike Slovenije s ostalih 18 zemalja članice Europske unije koje su provele isto istraživanje, Republika Slovenija je imala bolje rezultate od europskog prosjeka koji je bio da je 35,7% odraslih u dobi od 25 do 64 godine koji su sudjelovali u obrazovanju odraslih dok je za Republiku Sloveniju taj postotak iznosio visokih 40,6%.

Nadalje, obrazovni programi koji se nude u sklopu obrazovanja odraslih se najčešće provode u školama (u čak više od polovice srednjih škola, 92 srednje škole imaju ustrojene jedinice za obrazovanje odraslih). Manje od četvrtine programa se provodi u specijalističkim institucijama za obrazovanje odraslih (58) koje organiziraju najveći dio neformalnog obrazovanja. Također, odrasli polaznici mogu pristupiti općoj ili strukovnoj maturi te isto tako mogu pohađati tečajeve za pripremu mature (Dolenec, 2009:7). Nadalje, mreža pružatelja usluga obrazovanja odraslih se širi i na specijalizirane institucije za obrazovanje odraslih, kao i na razne organizacije koje nude obrazovanje odraslih kao dopunsku djelatnost. U njih spadaju jedinice za obrazovanje odraslih u osnovnim školama, srednjim školama i ustanovama visokog obrazovanja; centri za obrazovanje odraslih nazvani pučka učilišta; sveučilišta za treću dob; obrazovni centri u poslovnim tvrtkama i drugim organizacijama čija glavna djelatnost nije obrazovanje; privatne

ustanove za obrazovanje odraslih i privatni neprofitni instituti.⁷ Svi pružatelji usluga obrazovanja odraslih su ujedno i javno subvencionirane organizacije za obrazovanje odraslih te moraju biti registrirane u Registru programa obrazovanja odraslih pri ministarstvu nadležnom za obrazovanje. Osim toga, moraju ispunjavati formalne zahtjeve u pogledu osoblja, prostora i opreme. U ožujku 2023. registar je sadržavao 214 pružatelja usluga obrazovanja odraslih.⁸ Također, jedinice za obrazovanje odraslih u osnovnim školama, srednjim školama i ustanovama visokog obrazovanja nude programe obrazovanja odraslih usmjerene na završavanje formalnih razina obrazovanja (poput stjecanja kvalifikacija za određena zanimanja ili polaganja mature), kao i tečajeve usmjerene na jačanje jezičnih vještina i računalne pismenosti, među ostalim. Uz navedeno, postoji 27 javno subvencioniranih centara za obrazovanje odraslih nazvanih pučka učilišta⁹ (*ljudske univerze, slo.*) raspoređenih po cijeloj zemlji. Njihova ponuda obuhvaća osnovne vještine i formalno osnovno i srednje obrazovanje, tečajeve stranih jezika i neformalne obrazovne programe.

Prema Zakonu o obrazovanju odraslih Republike Slovenije, ostvarivanje javnog interesa u području obrazovanja odraslih obuhvaća sljedeće ciljeve:

- omogućiti pristup kvalitetnim obrazovnim mogućnostima i mogućnostima učenja,
- omogućiti stjecanje općih i profesionalnih kapaciteta za osobni rast, aktivno sudjelovanje u Zajednici i na tržištu rada,
- osnaživanje demokratskog sudjelovanja u društvenim procesima i društveno odgovornog ponašanja,
- osnaživanje u održivom razvoju, zelenom gospodarstvu, kulturi i zdravlju,
- jačanje kapaciteta za uzajamnu toleranciju, poštovanje raznolikosti i suradnju s drugima, poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda,
- ojačati kritičko razmišljanje pojedinaca i različitih društvenih skupina,
- jačanje solidarnosti, suradnje i razmjene znanja i iskustava među generacijama,
- poticati ljude na suradnju i poboljšanje dobrobiti društva,
- smanjiti strukturne i pojedinačne prepreke uključivanju građana u obrazovanje i učenje,
- promicati niskokvalificirane i druge ranjive skupine za obrazovanje i učenje,
- smanjiti udio osoba bez osnovnog ili nikakvog strukovnog obrazovanja,

⁷ <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/slovenia/adult-education-and-training>

⁸ <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/slovenia/main-providers#AEproviders>

⁹ Od ožujka 2023., <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/slovenia/main-providers#AEproviders>

- povećati udio stanovništva sa završenim četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem¹⁰

Isto tako, navedenim Zakonom se uređuje:

- javni interes za obrazovanje odraslih
- kako ostvariti javni interes u području programa obrazovanja odraslih i aktivnosti u području obrazovanja odraslih.¹¹

Zanimljivo je da se u Zakonu posebno navodi članak *Potruga za javnim interesom*¹² koji se određuje nacionalnim programom za obrazovanje odraslih te se sredstva za ostvarivanje osiguravaju iz državnog proračuna. Nacionalni program donosi Narodna skupština Republike Slovenija na prijedlog Vlade Republike Slovenije. Program se u pravilu donosi na razdoblje od deset godina, a njime se definiraju aktivnosti i programi nadležnih ministarstava koji se provode kao javna služba. Zakonom je definiran i *Godišnji program obrazovanja odraslih*¹³ te se na temelju njega određuje i definira provedba nacionalnog programa koji donosi Vlada Republike Slovenije.

Vrlo je jasno vidljivo da Republika Slovenija ulaže velike napore kako bi obrazovanje odraslih održala u skladu s ciljevima i mjerama postavljenih od strane Europske unije; prilog u tome idu i podaci da je uključenost odraslih polaznika bolja od europskog prosjeka te da u usporedbi s prosjekom OECD zemalja i zemalja EU, Republika Slovenija iznadprosječno ulaže u obrazovanje.

4.2 Andragoški centar Republike Slovenije

Glavna misija i nit vodilja Andragoškog centra Republike Slovenije je jačanje kulture cjeloživotnog učenja i doprinos pravednom, pristupačnom i kvalitetnom učenju svih odraslih

¹⁰ Zakon o obrazovanju odraslih/Zakon o izobražavanju odraslih (ZIO-1), 003-02-1/2018-2, čl. 5 (ciljevi javnog interesa u području obrazovanja odraslih)

¹¹ Zakon o obrazovanju odraslih/Zakon o izobražavanju odraslih (ZIO-1), 003-02-1/2018-2, čl. 5 (ciljevi javnog interesa u području obrazovanja odraslih)

¹² Zakon o obrazovanju odraslih/Zakon o izobražavanju odraslih (ZIO-1), 003-02-1/2018-2, čl. 41 Potruga za javnim interesom/Uresničavanje javnoga interesa

¹³ Zakon o obrazovanju odraslih/Zakon o izobražavanju odraslih (ZIO-1), 003-02-1/2018-2, čl. 44 Godišnji program obrazovanja odraslih/Letni program izobražavanja odraslih

osoba u Sloveniji.¹⁴ Osnovan je od strane Vlade Republike Slovenije te sustavno informira domaću i stranu javnost o razvoju u području obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u Republici Sloveniji, objavljuje važne novosti i informacije vezane uz cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih, pruža najnovije podatke iz ključnih područja obrazovanja odraslih te informira širu javnost o obrazovnoj ponudi Republike Slovenije. Provedbom navedenih aktivnosti se povezuje sa sektorima u međunarodnom i domaćem okruženju. Sam Andragoški centar je organiziran oko organizacijskih centara koji su definirani Statutom centra. Organizacijska struktura centra se ustrojava oko direktora te voditelja odjela i stručnog osoblja. Osnovne i posebne zadaće centra su razdvojene u četiri centra: *Centar za istraživanje i razvoj, Savjetodavni i evaluacijski centar, Centar za kvalitetu i obrazovanje te Centar za promociju i informiranje.*¹⁵

4.3 Provedba sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih

Jedna od aktivnosti Andragoškog centra Republike Slovenije je i podrška prilikom provedbe sustava kvalitete u obrazovanju odraslih čime se pridonosi ostvarenju prava svih odraslih osoba u Republici Sloveniji na kvalitetno obrazovanje. Slijedom toga, prilikom pružanja podrške u provedbi sustava kvalitete, neke su temeljne odrednice kojima se Andragoški centar vodi: pružati podršku i razvijati svoj rad kako bi podržali razvoj kvalitete obrazovanja odraslih, razvijati unutarnje i vanjske pristupe za definiranje, vrednovanje i razvoj sustava kvalitete, savjetovati i obrazovati stručnjake iz područja kvalitete, pružati stručnu podršku kvalitetnom razvoju sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih, razvijati informacijsku i komunikacijsku podršku za sve razvojne procese.¹⁶

Također, temeljno je načelo da se vanjski i unutarnji pristupi vrednovanju i razvoju kvalitete trebaju ravnomjerno razvijati. 2001. godina je bila prekretnica u sustavnom uvođenju samovrednovanja u obrazovanju odraslih jer je te godine prvi put primijenjen pristup samovrednovanju *Ponuda kvalitetnog obrazovanja odraslih-POKI (pristop k samoevaluaciji Ponudimo odraslim kakovostno izobraževanje – POKI.)*¹⁷ Navedeni pristup vodi organizaciju

¹⁴ [Vizija, misija i vrijednosti | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](http://www.acs.si)

¹⁵ [Organizacija i tijela SIP-a | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](http://www.acs.si)

¹⁶ [Kvaliteta | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](http://www.acs.si)

¹⁷ [Kvaliteta | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](http://www.acs.si)

u razmišljanjima o definiranju kvalitete *Što želimo biti?*, ocjenjivanju kvalitete *Što smo mi?*, održavanju i razvoju kvalitete vlastitog rada *Kako možemo biti još bolji?*

Kroz projekt POKI je temeljna svrha bila poticanje razvoja i uspostava unutarnjeg sustava kvalitete u organizacijama za obrazovanje odraslih koje je temeljeno na samovrednovanju te koje se dopunjuje s vanjskim procjenama kvalitete. Neki od ciljeva koji su se projektom POKI proveli su bili: razvoj procesa samovrednovanja koji je prilagođen organizacijama za obrazovanje odraslih, razvoj pokazatelja kvalitete obrazovanja odraslih, razvoj i provedba programa obuke i usavršavanja stručnjaka koji se koriste elementima POKI-a u praksi, savjetovanje ustanova za obrazovanje odraslih u provedbi procesa samovrednovanja te razvoj informacijsko-komunikacijske potpore koja će sustavno pružati potporu u procesu samovrednovanja. POKI projekt je započeo s provedbom 2001. godine te je završio 2013. godine kada je zadnja grupa ustanova osposobljena za uvođenje i provedbu procesa samovrednovanja. U samom projektu je sudjelovalo ukupno 69 organizacija za obrazovanje odraslih što predstavlja 53% svih obrazovnih organizacija koje su u tekućoj školskoj godini provodile obrazovanje odraslih.¹⁸ Sam projekt je započeo s razvojem 1999. godine, a već 2001. su se prve ustanove pridružile pilot testiranju POKI projekta.

U iduće dvije godine je napravljen priručnik Pokazatelji kvalitete te su se kroz njega osnažile vrijednosti samovrednovanja i vanjskog vrednovanja. Od 2004. do 2007. godine je definirana zbirka pitanja za procjenu kvalitete u koju su bile uključene interesne skupine te se na taj način potaknulo uključivanje zaposlenika u sam rad za kvalitetu, 2010. i 2011. je u model procjene kvalitete dodana i SWOT analiza, a u zadnjim godinama provedbe projekta je objavljen priručnik Pokazatelji kvalitete obrazovanja odraslih. POKI projekt je završio 2013. godine, ali temeljne odrednice i smjernice u pristupu i razvoju kvalitete obrazovanja odraslih koje je POKI projekt iznjedrio se primjenjuju i danas u većini ustanova koje provode obrazovanje odraslih. Nastavno tome, POKI projekt je doveo i do daljnjeg razvoja i provedbe kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih te se i zadnje dvije godine učestalo provode aktivnosti vezane uz kvalitetu obrazovanja odraslih. Prema *Godišnjem izvješću ZLU¹⁹ o samoevaluaciji, praćenju i drugim procesima procjenjivanja i razvijanja kvalitete obrazovanja odraslih za školsku godinu 2022/2023.*²⁰ se navodi da se i u 2023.-oj godini radi na aktivnostima provedbe kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih, a neke od ključnih su kontinuirano praćenje kvalitete i

¹⁸ <https://kakovost.acs.si/>

¹⁹ ZLU-Zasavska ljudska univerza, prijevod: Zasavsko narodno sveučilište

²⁰ Letno poročilo ZLU o samoevaluaciji, spremljanju in drugih procesih presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja odraslih za šolsko leto 2022/2023, str. 7-10

njezinih različnih aspekata rada te provedba samoevaluacije ustanova u trogodišnjem ciklusu. Također, navedeni su i strateški ciljevi koji se žele ishoditi, poput: povećanje uključivanja odraslih polaznika u cjeloživotno učenje, primjena novih tehnologija te općenito digitalizacija, jačanje ponude i kvalitete obrazovnih usluga te povezivanje suradnje na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.²¹

Važna prekretnica je bila i uspostava nacionalne mreže kvalitetnih savjetnika u obrazovanju odraslih te je glavna svrha navedene mreže bila osposobiti stručno i kvalitetno osoblje u obrazovanju odraslih kako bi ih se osposobilo za najvišu moguću kvalitetu stručnih savjeta za sveobuhvatno, stručno, sustavno i kontinuirano ocjenjivanje i razvoj kvalitete u obrazovanju odraslih. Prema Andragoškom centru, samovrednovanje zauzima centralnu poziciju u pristupu procjeni i razvoju kvalitete te su unutarnji procesi kvalitete nadograđeni vanjskim procesima.

4.4 Stručni nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih

Andragoški centar Republike Slovenije provodi još i djelatnost stručnog nadzora nad radom ustanova za obrazovanje odraslih (*Strokovna podpora razvoju kakovosti izobraževanja odraslih*)²² koji je povezan s financijskom planom Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta Republike Slovenije, mjerom za uređenje i potporu obrazovanju odraslih. U sklopu navedene aktivnosti, Andragoški centar kontinuirano pruža savjetodavnu potporu i podršku stručnjacima, nastavnicima i obrazovnim ustanovama koje djeluju u području obrazovanja odraslih. Andragoški centar u fazama provedbe nadzora i provedbe sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih detaljno pregledava planove samovrednovanja te izvješća o samovrednovanju. Kroz navedenu aktivnost, izrađene su i definirane ocjene u pojedinim područjima te se konstantno radi na unaprjeđenu provedbe stručnog nadzora i kvalitete u ustanovama za obrazovanje. Kako bi se nadzor i proces samovrednovanja što uspješnije proveo, pripremljene su detaljne upute s pripadajućim alatima kako bi se nadzor i vrednovanje što uspješnije proveo. Konkretno, izrađeni su alati za ocjenjivanje dostavljenih izvješća o samovrednovanju, dodatna pitanja i odgovori na koje se može naići prilikom provedbe sustava

²¹ Letno poročilo ZLU o samoevaluaciji, spremljanju in drugih procesih presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja odraslih za šolsko leto 2022/2023, str. 7-10

²² Poslovno in finančno poročilo andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2014

kvalitete, kako sastaviti izvješće o provedenom nadzoru i drugo. Kroz cjelokupni proces provedbe nadzora i vrednovanja, ustanovama se pružala kontinuirana podrška i savjeti kako bi organizacije i ustanove za obrazovanje odraslih što jednostavnije i uspješnije proveli nadzor i vrednovanje. Uz sve navedeno, Andragoški centar je razvio online mrežu kako bi sudionici stručnog nadzora i provedbe vrednovanja u svakom trenutku mogli dobiti stručnu pomoć i odgovore na eventualne nedoumice. Kako bi ustanove i organizacije u sustavu obrazovanja odraslih potaknuli na kontinuirani rad u području kvalitete, ocjenjivani su zahtjevi za produljenje ili ponovno stjecanje prava na korištenje zelenog znaka kvalitete za organizacije.

<i>Godina provedbe</i>	<i>2014.</i>	<i>2016.</i>	<i>2018.</i>	<i>2019.</i>	<i>2020.</i>	<i>2022.</i>
<i>Broj ustanova</i>	15	9	17	38	38	39

Tablica 1: Statistika provedenih stručnih nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih, 2014.-2022. (izvor, autorica na temelju godišnjih izvještaja Andragoškog centra Republike Slovenije, 2014.-2022.)

4.5 Promocija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

Promotivne aktivnosti Andragoškega centra Republike Slovenije su bile usmjerene na podizanje svijesti i informiranje domaće i strane, te uže i šire populacije. Promotivne aktivnosti su se odvijale kroz osobne kontakte, tiskane, elektroničke i multimedijske promotivne kampanje te objave na društvenim mrežama. Također, Andragoški centar učestalo sudjeluje na promotivnim aktivnostima u zemlji i svijetu. Andragoški centar svake godine sudjeluje i na Tjednu cjeloživotnog učenja koji se u Republici Sloveniji provodi od 1996. godine kada je prvi put i organiziran. Svake godine Andragoški centar organizaciji Tjedna pristupa s mnoštvo pažnje i truda te se tako po svakoj organizaciji Tjedna pridaje velika pozornost; za svaku novu godinu Tjedna se pripremaju pripremne analize i planovi, koordinira se rad voditelja i koordinatora Tjedna, održavaju se sastanci za zainteresiranim sudionicima o idejama i planovima za unaprjeđenje Tjedna te se provode i pripremni sastanci s izvođačima i koordinatorima. Isto tako, Andragoški centar priprema smjernice i preporuke za koordinaciju Tjedna te se sa koordinatorima potpisuju pisma namjere i ugovori o provedbi aktivnosti. Uz sve to, Andragoški centar sudjeluje i na svim lokalnim događanjima važnim za promociju Tjedna te se svakom organizatoru i koordinatoru izdaju certifikati o sudjelovanju.

Andragoški centar je radio i na nacionalnoj promociji Tjedna, kroz medijske i vizualne materijale te se isti objavljuju na web stranicama Tjedna²³. Tiskani su i distribuirani zajednički promotivni materijali za koordinatore i organizatore aktivnosti te se redovno surađuje s medijima u promociji Tjedna cjeloživotnog učenja.

Godina održavanja	2014.	2016.	2018.	2019.	2020.	2022.
Broj događanja	11 868	8 922	8 000	7 500	6 000	7 566
Broj institucija	1 494	1 795	1 812	1 911	981	1 548

Tablica 2: Statistika održavanja kampanje Tjedna cjeloživotnog učenja, 2014.-2022. izvor: (izvor, autorica na temelju godišnjih izvještaja Andragoškega centra Republike Slovenije, 2014.-2022.)

²³ <http://tvu.acs.si/gradivo>

5 Obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj

5.1 Razvoj i utemeljenje obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj

Definiranjem pojma obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj, moramo napomenuti da je obrazovanje odraslih i politika cjeloživotnog učenja započelo prvenstveno s pristupanjem Republike Hrvatskoj Europskoj uniji te kako je konkretno područje obrazovanja bilo među prvim poglavljima pregovora koje je Republika Hrvatska zaključila s Europskom unijom. Također, sve aktivnosti vezane uz politiku Republike Hrvatske u domeni obrazovanja i učenja su usklađene s regulativom Europske unije (Jelić et al., 2012: 64-65).

Obrazovanje odraslih označava djelatnosti formalnog obrazovanja odraslih koju provodi i izvodi ovlaštena pravna osoba (najčešće ustanova za obrazovanje odraslih, učilišta itd.) prema odobrenim programima, a radi stjecanja i unaprjeđivanja kompetencije za osobe, društvene i profesionalne potrebe te potrebe tržišta rada a koje se dokazuju javnom ispravom koju izdaje osoba ovlaštena za provedbu formalnog obrazovanja odraslih ²⁴

Obrazovanje odraslih je dio obrazovnog sustava Republike Hrvatske te se ono može odvijati kao neformalno, informalno i formalno učenje. Sami neformalni programi obrazovanja odraslih kojima oni stječu znanja i kompetencije potrebne za rad i konkurentnost na tržištu rada, obuhvaćaju provedbu programa koji se provode putem vaučera financiranih iz europskih strukturnih fondova i investicijskih fondova koji su ključni mehanizmi za oporavak i otpornost gospodarstva a time i radne snage pojedine države. Nadalje, neformalni programi obrazovanja odraslih su i programi koji su regulirani odredbama zakona kojim je uređeno tržište rada, a za koje se pokazalo da su trenutno potrebni.

Obrazovanje odraslih obuhvaća i formalne programe kojima se stječu i vrednuju skupovi ishoda učenja/kurikuluma koji su potrebni za stjecanje kvalifikacija na razinama 1,2,3,4,4.1, 4.1, 4.2 i 5 Hrvatskog kvalifikacijskog okvira.²⁵

²⁴ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021, čl.2

²⁵ Hrvatski kvalifikacijski okvir je instrument uređenja sustava kvalifikacija u Republici Hrvatskoj koji osigurava jasnoću, pristupanje stjecanju, utemeljeno stjecanje, prohodnost i kvalitetu kvalifikacija, kao i povezivanje razina kvalifikacija u Republici Hrvatskoj s Europskim kvalifikacijskim okvirom; Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru, NN 22/13, 41/16, 64/18, 47/20, 20/21, čl.2. Razine prema HKO: 1-završeno osnovno obrazovanje, 2-završeno strukovno i umjetničko osposobljavanje, 3-završeno srednjoškolsko obrazovanje kraće od tri godine, 4.1-završeno srednjoškolsko obrazovanje od tri i kraće od četiri godine, 4.2-završeno srednjoškolsko obrazovanje od četiri ili više godina, 5-završeni stručni studiji s manje od 180 ESTC ili CSVET bodova, 6.st-završeni preddiplomski stručni studiji, 6. sv-završeni preddiplomski sveučilišni studiji, 7.1 st- završeni specijalistički diplomski stručni studiji, 7.1 sv- završeni sveučilišni diplomski studiji i integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji, 7.2 – završeni poslijediplomski specijalistički studiji, 8.1- završeni poslijediplomski znanstveni magistarski studiji, 8.2- završeni poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij

Neformalne programe obrazovanja odraslih koji su potrebni za stjecanje kompetencija mogu provoditi pravne i fizičke ustanove sukladno zakonu koji uređuje tržište rada. S druge strane, formalne programe obrazovanja provodi ustanova za obrazovanje odraslih.²⁶

Samo obrazovanje odraslih je definirano i uređeno odredbama zakona o obrazovanju odraslih²⁷, zakona o osnivanju i ustrojstvu ustanova²⁸, zakona kojim se uređuje djelatnost odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama²⁹, zakona kojim se uređuje djelatnost strukovnog obrazovanja³⁰, zakona kojim se uređuje tržište rada³¹ te naravno, može biti uređeno i drugim zakonima i propisima ukoliko je to ovim zakonom definirano.

Nadalje, obrazovanje odraslih je determinirano određenim ciljevima koje želi ostvariti, a prema zakonu o obrazovanju odraslih³² neki od njih su:

- ✓ osigurati pravo na osnovno obrazovanje odraslih osoba
- ✓ osigurati kvalitetu primjenom HKO-a³³
- ✓ osigurati pristup kvalitetnim programima obrazovanja odraslih koji omogućavaju stjecanje vještina i znanja koji su važni za osobni rast pojedinca te pristup tržištu rada
- ✓ omogućiti stjecanje javne isprave za pristup tržištu rada ili nastavak obrazovanja
- ✓ povećati uključenost osoba u programe obrazovanja odraslih
- ✓ omogućiti vrednovanje prethodnog učenja

Načela na kojima se temelji obrazovanje odraslih:

- ✓ načelo prava na obrazovanje
- ✓ načelo uključenosti i dostupnosti
- ✓ načelo slobodnog izbora vrste i načina obrazovanja
- ✓ načelo cjeloživotnog učenja³⁴

Obrazovanje odraslih kao takvo je usmjereno na stjecanje i razvoj ključnih vještina, znanja i kompetencija u sklopu cjeloživotnog učenja pojedinca te je usmjereno na usvajanje vještina i znanja koji su potrebni za stjecanje skupova ishoda učenja ili kvalifikacije. Svako formalno

²⁶ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021

²⁷ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021

²⁸ Zakon o ustanovama, NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08, 127/19, 151/22

²⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 155/23, 156/23

³⁰ Zakon o strukovnom obrazovanju, NN 69/22

³¹ Zakon o tržištu rada, NN 156/23

³² Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/21, čl.3

³³ Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, NN 64/18

³⁴ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021

obrazovanje odraslih za cilj ima da polaznici steknu kompetencije koje su potrebne za rad i tržište rada te da su ujednačene s gospodarskim rastom i razvitkom; također, kroz formalno obrazovanje je potrebno uskladiti ponudu i potražnju na tržištu rada i tako pridonijeti razvoju gospodarstva.³⁵ Obrazovanje odraslih, odnosno programi obrazovanja odraslih se provode u ustanovama koje imaju registriranu djelatnost obrazovanja odraslih te koje ispunjavaju uvjete propisane Zakonom³⁶. Programme obrazovanja odraslih isključivo obavljaju ustanove koje su osnovane radi obavljanja djelatnosti obrazovanja odraslih, a uz njih obrazovanje odraslih mogu provoditi i školske ustanove, visoka učilišta te ustanova koja uz obrazovanje odraslih obavlja i druge djelatnosti. Kako bi ustanove bile što uspješnije i kvalitetnije u svom radu i djelovanju, ustanova može imati i stručna tijela čiji se sastav, osnivanje i poslovi utvrđuju statutom ustanove sukladno osnivačkom aktu.

Kao što je i ranije u tekstu navedeno, djelatnost formalnog obrazovanja odraslih se obavlja kao javna služba te ustanove na temelju javne službe, odnosno javne ovlasti izdaju i javne isprave kao potvrdu o uspješnom završetku formalnog obrazovanja odraslih.³⁷

Sistem obrazovanja odraslih obuhvaća programe obrazovanja te programe vrednovanja. Također, ukoliko se gospodarskom situacijom ocijeni da je za rast i razvoj države to potrebno, mogu se odlukom donijeti i drugi programi obrazovanja koji su usklađeni s potrebama tržišta rada i gospodarskom situacijom.

5.2 Obrazovanje odraslih kao ključni pojam za razvoj ljudskih potencijala Republike Hrvatske

Cjeloživotno učenje te obrazovanje odraslih je temelj putem kojeg se nastoji postići rast i razvoj društva i zemlje, kako u gospodarskom tako i u smislu poboljšanja i povećanja ljudskih potencijala. Pojam ljudskih potencijala (*human resources*) je pojam koji je tijekom vremena promijenio svoje značenje i smisao. Od početnog koncepta *radne snage* do danas je promijenio i proširio svoje značenje te u današnje vrijeme označava puno dublji smisao. Jedna od prvih znakova promjene je bila kada se pojavio izraz *ljudski kapital* čime se smatralo da ljudi nisu samo definirani prema poslu koji odrađuju, nego da su socijalna i kreativna bića koja u svojem radu koriste različite kompetencije i vještine te time pridonose daljnjem razvoju i napretku gospodarstva. Pojam *ljudski potencijal* se javio kasnije. Navedeni pojam je predstavljao znatno širi smisao od pojmova *radne snage* i *ljudskog kapitala* jer je označavao da su pojedinci puno

³⁵ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021, čl.3

³⁶ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021, čl.4

³⁷ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/21, čl. 5

više od same proizvodnje, da ih se ne može lako zamijeniti, da njihovo zadovoljstvo i učinkovitost na radnom mjestu ne ovise samo o plaći već i o drugim faktorima kao što su odnosi s drugim kolegama ili sigurnost zaposlenja. Široko gledano, ljudske potencijale možemo definirati kao skup praktičnih kompetencija i znanja, formalnih znanja, socijalnih i psiholoških karakteristika te njihovih kreativnih mogućnosti u nekoj zajednici ili na radnom mjestu (Marčetić, 2006:85). Vodeći se definicijom ljudskih potencijala te što se njima obuhvaća, razumljivo je da je obrazovanje odraslih ključno za razvoj pojedinca zaposlenih u nekoj privatnoj organizaciji ili javnoj službi jer napretkom pojedinca ne napreduje samo on već i gospodarstvo u cjelini. Zadovoljan i sretan pojedinac će biti zadovoljan i sretan radnik koji će zbog daljnjeg razvoja svojih socijalnih ili kreativnih vještina biti produktivniji i učinkovitiji radnik. Koncept navedenog se u Republici Hrvatskoj je započeo s usvajanjem „Projekta hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava za 21. stoljeće“ koji je iniciran od strane Vlade Republike Hrvatske, a koji potječe iz 2002. godine (Žiljak, 2005: 236). Nastavno na to, Bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju je dokument koji je nastojao definirati politiku obrazovanja odraslih, odnosno cjeloživotnog učenja te se u njemu definira pojam „društvo koje uči“ (Žiljak, 2005: 236). Još dva dokumenata napominju važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, a to su Deklaracija HAZU-a o znanju iz 2002. godine te Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja koji napominju da hrvatsko gospodarstvo zaostaje te je potrebno da se hrvatsko društvo pokrene i uhvati korak s trenutnim stanjem u Europi.

Svi navedeni dokumenti su došli do istog zaključka: potrebno je obuhvatnije obrazovanje odraslih (Ščaus, 2003:4 u Žiljak, 2005: 237).

Obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj je započelo s Zakonom o obrazovanju odraslih iz 2007. godine u kojoj je obrazovanje odraslih normativno definirano kao „cjelina procesa učenja odraslih namijenjenih: ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti; osposobljavanju za zapošljivost, stjecanju kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciji, stjecanju i produblivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti i osposobljavanju za aktivno građanstvo“ (Matković, Jaklin, 2021:40). Nadalje, novi Zakon o obrazovanju odraslih iz 2021. godine je svakako više usmjeren na tržište rada, njegove stvarne potrebe te na stjecanje stvarno potrebnih kompetencija pojedinca.³⁸ Nije samo novim Zakonom definirana važnost cjeloživotnog učenja, ona se provlači i kroz *Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014.*³⁹ godine koja kao dva glavna cilja cjeloživotnog učenja navodi: 1) stjecanje transverzalnih kompetencija

³⁸ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/21, čl. 1

³⁹ Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014., NN 124/2014

pojedince te 2) usvajanje znanja i vještina koje ciljano omogućuju veću zapošljivost i prilagodljivost na tržištu rada.⁴⁰ I prema *Operativnom programu-Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.*⁴¹ jedan od ciljeva i prioriteta je povećanje istih uvjeta u cjeloživotnom učenju za građane sve dobi te poticanje njihovog sudjelovanja u obrazovanju, kako formalnom, tako i u neformalnom i informalnom smislu.⁴² Operativnim programom se predviđa i unaprijediti znanje i kompetencije radne snage za većom konkurencijom na tržištu rada.⁴³ Kako je cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih prepoznato u Europskom strateškom okviru „Suradnja EU-a u području obrazovanja i osposobljavanja“ kao mehanizam za razvoj društva, postavio se cilj da do 2020. godine 15% osoba između 25 i 64 godine bude uključeno u neki oblik obrazovanja odraslih. Kako je Republika Hrvatska u podjednako vrijeme započela s procesom pristupa Europskoj uniji te s politikom obrazovanja odraslih, kontinuirano se naglašava važnost cjeloživotnog učenja i uključivanja građana i društva u cjelokupni proces (Matković, Jaklin, 2021:39).

Država kontinuirano radi na promociji i unaprjeđenju cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih te na tom putu donosi konkretne planove i strategije kako bi se isto popravilo i poboljšalo. Među važnijim strategijama se ističe *Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine*⁴⁴ gdje se kao konkretan cilj navodi povećanje udjela odraslih stanovnika u programima cjeloživotnog učenja. Strategijom su definirane posebno usmjerene mjere kojima se planirani cilj nastoji ostvariti te se među najvažnijima ističu:

- *razvoj programa obrazovanja odraslih, razvoj te provedba programa vrednovanja neformalno i informalno stečenih ishoda učenja kako bi se unaprijedile vještine i znanja kod odraslih osoba*
- *razvitak sustava osiguravanja kvalitete u obrazovanju odraslih*
- *promocija cjeloživotnog učenja te niza aktivnosti usmjerenih na opću populaciju u cilju podizanja svijesti o važnosti cjeloživotnog učenja*
- *osigurati financijske potpore korisnicima za uključivanje u prioritetne programe osposobljavanja i usavršavanja u području stjecanja temeljnih vještina.*⁴⁵

⁴⁰ Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014., NN 124/2014

⁴¹ Operativni program, Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.

⁴² Operativni program, Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.

⁴³ Operativni program, Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.

⁴⁴ Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine

⁴⁵ Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine (55-57 str.)

5.3 Izazovi i teškoće u cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih u Republici Hrvatskoj

Obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj i dalje stagnira te ne ide ukorak sa zahtjevima i mjerama Europe i Europske unije, nailazi se na puno nejednakosti koje su vidljive u obrazovnim skupinama, među najčešćim nejednakostima koje se pojavljuju u obrazovnim skupinama su starije osobe, žene između 35 i 50 godina, stanovništvo koje živi u ruralnim područjima, stanovništvo koje ima nižu razinu obrazovanja, stanovništvo slabijeg socioekonomskog statusa te osobe s invaliditetom.

Prepreke nailazimo i u ponudama obrazovnih programa te u mjestima gdje se obrazovni programi izvode. Također, velika većina prepreka se odnosi na sustavna rješenja i organizacije na nacionalnoj razini, potpore i organiziranje na regionalnoj i lokalnoj razini te okolnosti provedbe unutar samih organizacija za obrazovanje odraslih (Žiljak, Matković, 2022:65).

Ako ćemo se usmjeriti na neke prijedloge i sugestije za kvalitetnijim sustavom cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, Žiljak i Matković⁴⁶ predlažu neka ključna područja koja bi trebala biti usmjerena na modernizaciju:

- suradnja između državnih tijela poput Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih ili Ministarstva znanosti i obrazovanja s ustanovama za obrazovanje odraslih
- razvoj i provedba prilagodljivijih i dostupnijih programa koji će sadržajno i načinom izvođenja biti dostupni svima
- osnaživanje financijskih instrumenata poput vaučera za provođenje programa obrazovanja odraslih
- u fokus staviti mišljenje polaznika i interesnih skupina od kojih bi se trebali dobivati konkretne informacije i potrebe za određenim programima
- osnažiti aktivnosti savjetovanja i profesionalnog usmjeravanja kroz postojeće institucije poput Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ili putem novih institucija

Prema podacima Europske komisije iz 2016. godine, razina sudjelovanja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju na srednjoškolskoj razini u RH je među najvišima u EU: 71,3 posto. Ali, stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile srednje obrazovanje (46,1 posto u 2014. godini) znatno je ispod prosjeka EU-a koji je 73 posto (Europska komisija, 2016:7).

⁴⁶ Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: Izazovi i perspektive dionika sustava obrazovanja, Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja, 2022 (Obrazovanje odraslih, Tihomir Žiljak i Teo Matković)

Iz navedenog možemo pronaći jedan od glavnih prigovora obrazovnom sustavu Republike Hrvatske, a taj se odnosi na nesukladnost kompetencija polaznika. Zašto je tomu tako? Kompetencije koje učenici stječu u školi ne odgovaraju potrebama tržišta rada u pogledu cjeloživotnog učenja te se kao još veći izazov postavlja to što se te iste kompetencije ne nadograđuju. Situacija je slijedeća: kad se osobe zaposle, odrasle osobe u Republici Hrvatskoj rijetko nastavljaju s dogradnjom svojih znanja i vještina. Prema podacima Eurostata iz 2016. godine, samo je 3,2 posto odraslih osoba u Republici Hrvatskoj u 2016. sudjelovalo u obrazovanju i osposobljavanju. Navedeni podatak se odnosi na osobe stare između 25 i 64 godine koje su izjavile da su najmanje četiri tjedna prije anketiranja sudjelovale u aktivnostima redovitog usavršavanja ili školovanja, „pokazatelj se odnosi na osobe u toj dobnoj skupini koje su izjavile da su u četiri tjedna prije anketiranja sudjelovale u aktivnostima redovitog školovanja ili usavršavanja”⁴⁷. Navedeno ispitivanje se provodilo u sklopu *Ankete o aktivnosti radne snage*. Bitno za napomenuti jest da su hrvatski podaci znatno niži od europskog prosjeka i ciljeva europskih i nacionalnih strategija.

Podaci Europskog strateškog okvira „*Suradnja EU-a u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020)*“ je cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih prepoznao kao ključni mehanizam za osposobljavanje i usavršavanje slabije kompetentnijih radnika kako bi se prilagodili učestalim promjenama koje se događaju na tržištu rada. U navedenom strateškom okviru je postavljen i cilj da do 2020. godine 15% osoba od 25 do 64 godine (u posljednjih 4 tjedana) bude uključeno u neki oblik obrazovanja odraslih. Do 2020. godine cilj nije postignut, ni na razini Europske unije niti u većini zemalja članica. 2021. godine donosi se „Rezolucija Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja u smjeru europskog prostora obrazovanja i šire (2021.-2030.)“ kojom se postavlja novi cilj vezan uz obrazovanje odraslih na europskoj razini – barem 47% odraslih treba sudjelovati u nekom obliku učenja u zadnjih 12 mjeseci do 2025. godine (2021/C/66/01) (Matković, Jaklin, 2021:39-40). Republika Hrvatska, i ovako obilježena procesom europeizacije i usvajanjem preporuka Europske unije u pogledu upravnih kapaciteta, i politika obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja je također obilježena procesom europeizacije još od pristupnih pregovora. Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine u sklopu razvojnog smjera „*Održivo gospodarstvo i društvo*“ strateškog cilja „*Obrazovani i zaposleni ljudi*“, naglašava značaj cjeloživotnog

⁴⁷ Državni zavod za statistiku (2016.). Rezultati Ankete o radnoj snazi Hrvatska 2015. – Europa 2015., Statistička izvješća. http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1575.pdf (str. 13) u Strateški okvir promocije cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj 2017.-2021.

učenja i obrazovanja odraslih i postavlja dostizanje dosega prema prosjeku zemalja EU u stopi sudjelovanja odraslih u cjeloživotnom učenju (MRRFEU, 2021. u Matković, Jaklin, 2021:39-40).

Ako ćemo uspoređivati Republiku Hrvatsku s ostalim zemljama Europe i Europske unije, i većina drugih zemalja je daleko od gore navedenog cilja (Matković, Jaklin, 2021:44) Također, navedeni cilj nije postignut ni na razini EU-27, već je prosjek 27 država članica u 2020. godini iznosio 9,2 %, a 2021. godine 10,8% (Matković, Jaklin, 2021:44).

6 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih kao ključno tijelo u provedbi obrazovanja odraslih

6.1 Općenito o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (u daljnjem tekstu: Agencija) je osnovana *Zakonom o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih* (NN 24/10) te je osnivač Agencije Republika Hrvatska, a prava i dužnosti osnivača je u djelokrugu ministarstva mjerodavnog za poslove obrazovanja. Sama Agencija se financira iz državnog proračuna, ali može stjecati i prihode iz drugih izvora u skladu sa Zakonom. Agencijom upravlja Upravno vijeće koje ima predsjednika i šest članova te mandat članova Upravnog vijeća traje četiri godine od dana konstituiranja s pravom ponovnog imenovanja članova.

Neke o najvažnijih djelatnosti koje Agencija obavlja jesu:

- analitički, razvojni i istraživački poslovi važni za djelatnost sustava strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih
- poslovi usklađivanja prijedloga stručnih i radnih tijela koji su u sustavu strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih
- savjetodavni i stručni poslovi usmjereni prema ustanovama koje su u sustavu strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih
- sudjeluje u postupcima vrednovanja, vanjskog vrednovanja i samovrednovanja
- priprema i razvija metodologiju izrade standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i kurikuluma u strukovnom obrazovanju
- potiče suradnju i sudjeluje u provedbi programa i projekata vezanih za razvoj sustava obrazovanja odraslih i strukovnog obrazovanja

- provodi osposobljavanje i stručno usavršavanje zaposlenih u sustavu strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih
- daje upute o elementima i načinu provođenja samovrednovanja ustanova za strukovno obrazovanje te sadržaj i način izradbe izvješća Povjerenstva za kvalitetu u ustanovama za strukovno obrazovanje
- obavlja stručno-pedagoški i drugi stručni nadzor nad radom ustanova, u skladu sa zakonom i Statutom
- sudjeluje u izradi, provedbi i praćenju nacionalnih programa⁴⁸

Nastavno na navedene djelatnosti koje su Agenciji propisane Zakonom, Agencija obavlja i aktivnosti i djelatnosti u kojima je glavni fokus osmišljavanje i inovacija novih djelatnosti te njihovo uvođenje radi unaprjeđivanja i pružanja podrške sustavu strukovnog obrazovanja i sustavu obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. Prema godišnjem izvješću iz Agencije za 2022. godinu⁴⁹ u njemu se konkretno navode dvije skupine aktivnosti, a to su *poslovi i aktivnosti što Agencija sama planira, osmišljava i provodi te koje su u skladu s razvojnim strateškim odrednicama vezanim za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih Republike Hrvatske*. U navedenu skupinu djelatnosti i aktivnosti spadaju poslovi poput: daljnjeg razvoja cjelovitog sustava osiguravanja kvalitete u strukovnom obrazovanju i obrazovanju odraslih te nastavak samovrednovanja u strukovnom obrazovanju i uvođenje te pilotiranje samovrednovanja i vanjskog vrednovanja u obrazovanju odraslih kao nastavak nadzora nad stručnim radom ustanova za obrazovanje odraslih, promocija strukovnog obrazovanja, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, izrada standarda zanimanja i standarda kvalifikacija u sustavu strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih, izrada inovativnih programa obrazovanja odraslih/kurikuluma te prilagodba kurikuluma za stjecanje kvalifikacija u obrazovanju odraslih. U drugu skupinu aktivnosti ulaze *poslovi kojima nije moguće postaviti vremenski okvir niti im odrediti točne pokazatelje jer su definirani različitim zakonima i aktima te ih Agencija obavlja i kao javnu ovlast*. Na navedene aktivnosti i njihov obuhvat, Agencija nema utjecaja jer se tu konkretno radi o obradi prijedloga i prijava od strane drugih ustanova i pojedinaca . U navedenim aktivnostima Agencija postavlja neke okvirne pokazatelje koji su odraz očekivanja od prethodnih godina. Tu spadaju aktivnosti poput: stručne i andragoške procjene programa obrazovanja odraslih, provedbe stručnih ispita i napredovanja nastavnika, provedbe postupka odobravanja drugih obrazovnih materijala i donošenje odluka o objavi ili odbijanju objave

⁴⁸ Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, čl. 4 (NN 24/10)

⁴⁹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu

drugih obrazovnih materijala u virtualnom repozitoriju te provedba i podrška Hrvatskom kvalifikacijskom okviru.

6.2 Osiguranje i provedba sustava kvalitete sustava obrazovanja odraslih

Agencija je 2021. godine napravila nacрте modela za osiguravanje i provedbu kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih u sklopu ESF-ova⁵⁰ projekta *Razvoj sustava osiguravanja kvalitete u obrazovanju odraslih*. Nacrt modela je predvidio dva ključna elementa za provedbu sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih-*samovrednovanje i vanjsko vrednovanje ustanova za obrazovanje odraslih*. Navedeni nacrt modela je poslužio kao pilotiranje za prikupljanje povratnih informacija ustanova za obrazovanje odraslih.⁵¹

Razvoj i unaprjeđenje trenutnog sustava osiguranja kvalitete u obrazovanju odraslih je predviđeno i u Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine⁵² te se istim planira uspostaviti koherentni sustav nacionalnog osiguravanja kvalitete obrazovanja odraslih. Isto osiguranje kvalitete sustava obrazovanja odraslih je predviđeno i definirano i Zakonom o obrazovanju odraslih te je u navedenom prioritetno područje uspostava cjelovitog sustava osiguravanja kvalitete u obrazovanju odraslih kojim se obuhvaća samovrednovanje i vanjsko vrednovanje ustanova za obrazovanje odraslih.

Tijekom 2022. godine u sklopu ESF-ova⁵³ projekta je provedeno pilotiranje modela samovrednovanja na odabranom uzorku od 25 ustanova za obrazovanje odraslih⁵⁴. Kao prvi korak u provedbi vanjskog vrednovanja je izvješće o samovrednovanju koje je omogućilo upoznavanje s ustanovom te je olakšalo posjet ustanovi prilikom vanjskog vrednovanja. Tijekom pisanja izvješća o samovrednovanju, ustanovama je na bila pružena kontinuirana pomoć i podrška od strane Agencije kroz edukacije i savjetovanja. Pilotiranje samovrednovanja ustanove su završile dostavom Izvješća o samovrednovanju na temelju kojih je Agencija dobila povratne informacija o prednostima i nedostacima koje su ustanove uočile tijekom provedbe samovrednovanja. Kako se u ustanovama za obrazovanje odraslih te u samom sustavu obrazovanja odraslih prvi put uvodi ovakav način vrednovanja, u većini slučajeve nije postavljen jasan vremenski okvir za samovrednovanje, ali je jasno opisan kontekst i način rada ustanove.

⁵⁰ ESF, skraćenica za Europski socijalni fond

⁵¹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2021. godinu

⁵² Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine

⁵³ ESF, skraćenica za Europski socijalni fond

⁵⁴ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu

Kako bi ustanove što lakše i kvalitetnije provele proces vrednovanja i samovrednovanja, Agencija je u ožujku 2022. godine izradila dokumente kao pomoć ustanovama. Neki od dokumenata su *Smjernice, područja i alati za samovrednovanje* te *Priručnik za unutarnje osiguravanje kvalitete u obrazovanju odraslih* sa sažetim prikazom modela osiguravanja kvalitete i smjernica za provedbu procesa samovrednovanja. Samom Priručniku je prethodila provedba pilotiranja modela samovrednovanja te je na temelju prikupljenih analiza i informacija napravljen dokument koji ustanove za obrazovanje odraslih mogu koristiti za razvitak unutarnjeg sustava kvalitete i za učinkovitu provedbu procesa samovrednovanja.

Isto tako, u 2022. godini su se nastavile provoditi aktivnosti uz provedbu PIAAC istraživanja koje Agencija provodi u sklopu ESF projekta *Razvoj sustava osiguravanja kvalitete u obrazovanju odraslih*.

6.3 Stručni nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih

Agencija temeljem Zakona o obrazovanju odraslih⁵⁵ nad radom ustanova za obrazovanje odraslih provodi stručni nadzor koji se veže na čl. 68 Zakona o ustanovama⁵⁶, Zakona o stručno-pedagoškom nadzoru⁵⁷ i Zakona o Agenciji za strukovno i obrazovanje odraslih⁵⁸.

Nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih provode stručni savjetnici Agencije te osim provedbe nadzora nad cjelokupnim stručnim radom ustanove, stručni savjetnici provode nadzor i nad programima za obrazovanje odraslih koji ustanova za obrazovanje odraslih nudi. Sam stručni nadzor nad radom ustanove za obrazovanje odraslih obuhvaća⁵⁹:

- vođenje propisane andragoške dokumentacije
- vođenje propisanih evidencija
- izdavanje javnih isprava
- način praćenja uspjeha polaznika
- ostvarivanje obveza i prava polaznika

Svrha i cilj samog nadzora je unaprijediti kvalitetu rada ustanova za obrazovanje odraslih tako da se po provedenom nadzoru ustanova upoznaje s propustima i nedostacima u organizaciji i

⁵⁵ Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021

⁵⁶ Zakon o ustanovama, NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08

⁵⁷ Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru, NN 79/97

⁵⁸ Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih NN 24/10

⁵⁹ Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih NN 24/10

provedbi programa obrazovanja odraslih s time da je naglasak na zaštitu prava polaznika i na temelju provedenog nadzora se dalju preporuke i savjeti za daljnje djelovanje.⁶⁰

Nadzor se najčešće provodi uživo odlaskom u ustanovu te neposrednim razgovorom sa stručnim tijelima ustanove.

Sam stručni nadzor se u ustanovama za obrazovanje odraslih provodi nekoliko desetaka godina te brojke ustanova za obrazovanje odraslih kod kojih je proveden stručni nadzor varira iz godine u godinu. Neki od razloga osciliranja broja ustanova kod kojih je proveden stručni nadzor su raznoliki: jedan je i nedostatak djelatnika (stručnih savjetnika) te smanjen broj kapaciteta u Odjelima za razvoj i osiguranje kvalitete te je veliki dio osoblja bio fokusiran na obradu programa obrazovanja odraslih.⁶¹ Također, ne i manje važan čimbenik zbog nejednakog broja ustanova nad kojima se provodi stručni nadzor jesu i izvanredne okolnosti, poput pandemije COVID-19 virusa zbog kojeg je fizički odlazak u ustanove za obrazovanje odraslih bio nemoguć te je u toj konkretnoj situaciji došlo do smanjenog broja stručnih nadzora.⁶² Najveći problem se zapravo javlja zbog nedostatnog broja osoblja te ograničene kapacitete Agencije te se nadzori najčešće provode na traženje inspeksijske službe Ministarstva znanosti i obrazovanje ili po procjeni Agencije.⁶³ Zadnjih godina se bilježi porast stručnog nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih (2022. godina, 22 provedena stručna nadzora) te tome ide u prilog što je tijekom 2022. godine provedeno pilotiranje ESF projekta samovrednovanja ustanova za obrazovanje odraslih od kojih su se neke kasnije uključile u vanjsko vrednovanje.

<i>Godina provedbe</i>	<i>2014.</i>	<i>2017.</i>	<i>2019.</i>	<i>2021.</i>	<i>2022.</i>
<i>Broj ustanova</i>	10	10	8	9	22

Tablica 3: Statistika provedenih stručnih nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih, 2014.-2022. (izvor, autorica na temelju godišnjih izvještaja Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2014.-2022.)

⁶⁰ Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih NN 24/10

⁶¹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2014. godinu

⁶² Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2021. godinu

⁶³ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2019. godinu

6.4 Promocija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih

U središtu mjera je također i promocija obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. Prilikom promoviranja obrazovanja odraslih i promocije cjeloživotnog učenja je važno istaknuti osobne, društvene i gospodarske koristi za zajednicu u kojoj polaznici žive. Težište je pritom na novim vještinama koje će biti usmjerene na nove poslove i aktivnosti vezane s inovacijama. Među njima su i oblici učenja koji će pojedincu omogućiti slobodni razvoj te jačanje njegovih ključnih kompetencija i građanske uloge, međugeneracijska suradnja te uvažavanje u društvu.

Promocija cjeloživotnog učenja treba utjecati na ključne aktore čije aktivnosti mogu ukloniti prepreke za uključivanje u cjeloživotno učenje. Važno je da se sa svim dimenzijama provedbe i koristi od cjeloživotnog učenja upoznati donositelje odluka na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Također, važno je i ojačati svijest o uklanjanju prepreka i da dodatno motiviranje građana može povećati sudjelovanje u cjeloživotnom učenju. Trenutno stanje građana u Republici Hrvatskoj je takvo da znatno zaostaje za europskim prosjekom (RH-5,1 %, EU-10,8 %).⁶⁴

Agencija, vodeći se primjerom Europe i svijeta, kontinuirano radi na promociji cjeloživotnog učenja te se time građane Republike Hrvatske želi dodatno motivirati na kulturu učenja.

Sukladno tome, Agencija provodi aktivnosti koje su usmjerene na promoviranje cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih te na nacionalnoj razini provodi obrazovnu kampanju *Tjedna cjeloživotnog učenja*. Sama kampanja Tjedna cjeloživotnog učenja se od 1999. godine provodi u mnogim zemljama na inicijativu UNESCO-a⁶⁵, a u Republici Hrvatskoj se nedavno obilježila 17. godina provedbe Tjedna cjeloživotnog učenja. Informiranje građana o tome kako mogu sami postati dionicima procesa cjeloživotnog učenja te motiviranje da se na to odvaže je nit vodilja svakog provedenog Tjedna cjeloživotnog učenja. Svaka nova kampanja se svake godine dodatno nadograđivala, razvijala te se širio opseg aktivnosti i područja provedbe, broj uključenih institucija te se jačala uključenost ključnih aktera na svim razinama i ono najvažnije, neprestano je rastao broj građana koji su sudjelovali na nekim od aktivnostima. Sve aktivnosti u sklopu Tjedna cjeloživotnog učenja su se organizirale i provodile u suradnji s partnerima poput tijela državne uprave, županijama, udrugama, kulturnim institucijama, školama, ustanovama za obrazovanje odraslih te Hrvatskim zavodom za zapošljavanje. Mediji isto tako

⁶⁴ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu

⁶⁵ UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

imaju ključnu ulogu u potpori i provedbi kampanje jer bez njihove uključenosti se ne bi moglo doći do ciljanih skupina.

Godina održavanja	2014	2017	2019	2021	2022
Broj događanja	569	722	747	426	536
Broj institucija	700	700	378	183	276

Tablica 4: Statistika održavanja kampanje Tjedna cjeloživotnog učenja, 2014.-2022. (izvor, autorica na temelju godišnjih izvještaja Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2014.-2022.)

Uzimajući u obzir navedene godine i brojke, 2017. i 2019. godine bilježe značajan porast aktivnosti, događanja te institucija koje su uključene u kampanju Tjedan cjeloživotnog učenja, a tome ide u prilog što se 2017. i 2019. godine najveći dio aktivnosti financirao iz Europskog socijalnog fonda kroz trogodišnji projekt naziva „Promocija cjeloživotnog učenja“ te je nešto manji dio financiran iz sredstava Državnog proračuna. Također, tih godina je ostvareno od 677 do 5000 medijskih objava te je tiskano od 9 000 do 100 000 letaka i od 1 000 do 5 000 plakata u svrhu promocije Tjedna.⁶⁶ 2021. godina je bilježila značajan pad aktivnosti i institucija, a razlog tomu je utjecaj COVID-19 virusa čija je pojava neminovno utjecala na socijalne, gospodarske i ostale razine.

6.5 Stručna procjena nad programima za obrazovanje odraslih

Još jedna od aktivnosti koje provodi Agencija u sklopu unaprjeđenja sustava obrazovanja odraslih je i stručna i andragoška procjene programa obrazovanja odraslih. Temeljem Zakona o obrazovanju odraslih (NN, 17/07., 107/07., 24/10. i 144/2021.) i Pravilnika o standardima i normativima te načinu i postupku ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih (NN, 129/08.) Agencija daje stručna mišljenja na zaprimljene programe obrazovanja odraslih.

Godina	2014	2017	2019	2021	2022
Broj ustanova	167	161	169	165	
Broj zahtjeva	616	639	631	467	1014
Broj programa	1280	1314	1445	873	
Pozitivna mišljenja	778	817	987	692	903

Tablica 5: Statistika zaprimljenih zahtjeva za pozitivna mišljenja za programe obrazovanja odraslih, 2014.-2022. (izvor, autorica na temelju godišnjih izvještaja Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2014.-2022.)

⁶⁶ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnja izvješća za 2017. i 2019. godinu

Stupanjem na snagu novog Zakona o obrazovanju odraslih koji je usklađen sa Zakonom o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, metodologija izrade programa obrazovanja odraslih se utemeljuje na propisima koji reguliraju Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO). Isto tako, navedeno je bila podloga za izradu *Metodologije za izradu programa obrazovanja odraslih za stjecanje mikrokvalifikacija, kvalifikacija i cjelovitih kvalifikacija financiranih putem vaučera i drugih izvora financiranja*. U sklopu izrade i provedbe programa mikrokvalifikacija prema navedenoj metodologiji, zaprimljeno je i obrađeno 638 zahtjeva te je izdano stručno mišljenje za mikrokvalifikacije za ukupno 1987 programa mikrokvalifikacija. Treba napomenuti da su programi mikrokvalifikacija ogledni primjeri objavljeni od strane Agencije te su ustanove za njih tražile stručna mišljenja; 83 programa novih mikrokvalifikacija su ustanove izradile same.⁶⁷ Donošenjem i provedbom Metodologije je ispunjen glavni preduvjet za izradu novih programa te za početak financiranja obrazovanja odraslih putem vaučera. Navedenom aktivnosti je Agencija pridonijela ispunjenosti jednog od ciljeva Nacionalnog plana oporavka i otpornosti.⁶⁸

7 Tržišni mehanizmi kao potpora i poticaj za sudjelovanje u obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju

7.1 Vaučeri kao financijska potpora cjeloživotnom učenju

U javnoj i državnoj upravi koje svoje djelovanje temelje na propisima i zakonima, te time predstavljaju klasični model javnog menadžmenta koji je karakterističan za upravne sustave s dominantnom legalističkom upravnom tradicijom, uočavaju se neke skupine mehanizama koji naglašavaju različite aspekte javnog menadžmenta; navedenim se nastoji naglasiti odnos prema građanima te podići razina kvalitete javnih usluga koje javni sektor isporučuje te se istim nastoji povećati kvaliteta usluga koje se pružaju građanima i to uglavnom na način da se snažnije ističe položaj korisnika javnih usluga (Đulabić, 2014:13). U navedenom pristupu se sve više ističe potreba suradnje s krajnjim korisnicima javnih službi te zajednička „proizvodnja“ tih službi, osobito u socijalnoj sferi. Usmjerenje na ciljeve i rezultate je odavno prihvaćen pristup u javnom menadžmentu koji je u nekim skandinavskim zemljama temeljni model organizacije i djelovanja javne uprave i cjelokupnog javnog sektora (Perko Šeparović, 2006. u Đulabić, 2014:13). Samo tržišno natjecanje i tržišni mehanizmi su okosnica djelovanja javnog menadžmenta jer se na taj način htjelo dati i mogućnost privatnom sektoru da sudjeluje u

⁶⁷ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu

⁶⁸ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu

natjecanju. Navedeno je posebno vidljivo u pojedinim dijelovima javne uprave i njenim službama te u jedinicama lokalne i regionalne samouprave iako je postalo jasno da se puno više poslova iz klasičnih upravnih resora prebacuje na privatni sektor i organizacije iz istog na djelovanje. *Outsourcing* ili *contracting out* je posebno zagovaran oblik u javnom menadžmentu gdje se tržište oslanja na subjekte iz privatnog sektora. *Outsourcingom/contracting outom* tijela državne uprave dogovaraju obavljane pojedinih poslova sa subjektima s kojima nisu povezani organizacijski (Koprić, et al., 2021:129). Takav način djelovanja i ugovaranja poslova je postao značajno prihvaćen kroz menadžerske reforme i agencijski model javne uprave (Koprić, et al., 2021:129).

Najrasprostranjeniji instrumenti kojima se stvaraju dodatne mogućnosti na tržištu i natjecanju u javnom sektoru su i *vaučeri* u javnom sektoru kao oblik oslanjanja na vanjske pružatelje službe. *Vaučeri (vouchers, servise vouchers)* korisniku javnih usluga nude mogućnost izbora među više pružatelja usluga te mogu poslužiti kao oblik potpore slojevima stanovništva s nižim prihodima. Primjena vaučera je posebno raširena u obrazovanju, gdje se kao pružatelji usluge obrazovanja javljaju različite kategorije pružatelja usluga (privatne/javne, neprofitne/profitne), a oni se financiraju javnim sredstvima, ovisno o broju korisnika koji imaju pravo na potporu javnim sredstvima (Đulabić, 2014:14).

Dobar primjer primjene vaučera za obrazovanje ima Švicarska čija je ideja vaučera bila da se pruži potpora pojedincima s nižim obrazovnim mogućnostima kako bi promovirali popularnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih. Ključne kompetencije koje se vaučerima mogu steći jesu čitalačka pismenost, digitalne kompetencije te matematičke i jezične kompetencije. Potpora koja se nudi pojedincima za iskoristiti vaučer je 500-a eura te su partneri i pružatelji usluga su kanton Luzern, pružatelji usluga s područja Luzerna te švicarska federacija obrazovanja odraslih. Ciljani polaznici su oni slabijeg imovinskog stanja i nižeg obrazovnog statusa te s manjkom digitalnih kompetencija. Cilj je do 2022. godine imati do 1000 polaznika godišnje. Temeljni cilj vaučera je stvoriti kulturu društva koje će prepoznati važnost cjeloživotnog učenja te njegova kontinuirana provedba ne samo u jednom dijelu Švicarske, nego u svim dijelovima zemlje.⁶⁹

Vaučeri za obrazovanje su se razvijali u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja te su dijelom nove reforme obrazovanja odraslih. Novim *Zakonom o obrazovanju odraslih* se uvodi

⁶⁹ <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/epale-podcast-empowering-adults-basic-skills-needs>

moćnost financiranja obrazovanja odraslih putem vaučera, odnosno individualnih obrazovnih računa⁷⁰.

Kako bi se osiguralo da su vaučeri ispravno dodijeljeni, u planu je izrada aplikacije koju će moći koristiti korisnik usluge obrazovanja, savjetnik iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, pružatelj usluge obrazovanja te čak i potencijalni poslodavac u slučaju da je korisnik u radnom odnosu. Navedena aplikacija će biti dostupna na web stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (<https://vauceri.hzz.hr/>).

Primjenom vaučera za obrazovanje, istim možemo dobiti dodatne vještine potrebne za brže napredovanje, vaučer je primjenjiv za nezaposlene i zaposlene osobe, njegovim korištenjem korisnicima se otvaraju nove mogućnosti i konkurentnost na tržištu rada, nudi se veliki izbor programa, programi su razvijeni prema individualnim potrebama korisnika.⁷¹

8 Zaključak

Obrazovanje odraslih, osobito formalno obrazovanje odraslih koje je dio javnih službi, predstavlja iznimnu važnost za općeniti rast i razvoj društva u cijelosti; ne samo u gospodarskom smislu, nego i u socijalnom napretku društva i pojedinca općenito. Važnost cjeloživotnog učenja se postavlja kao normativ društva koje je ukorak s europskim javnim politikama te koje bi trebala implementirati svaka zemlja koja brine o ekonomskom stanju i položaju svojih građana.

U komparativnom prikazu obrađene su dvije zemlje te njihov pogled i normativno rješenje za cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih. Obje zemlje imaju zakone kojima je obrazovanje odraslih definirano te obje imaju ustanove koje rukovode i promiču cjeloživotno učenje; u Republici Sloveniji je to Andragoški centar dok je u Republici Hrvatskoj to Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Po svojim djelatnostima i opsegu područja kojim rukovode su dosta slične, ali treba naglasiti da je Andragoški centar u Sloveniji osnovan 27. rujna 1991. te je s radom započeo 24. siječnja 1992.⁷², dok je Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj osnovana 2010. godine⁷³, što je razlika od punih 19 godina „zakašnjenja“.

⁷⁰ Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026.

⁷¹ <https://vauceri.hzz.hr/>

⁷² <https://www.acs.si/o-nas/osebna-izkaznica-centra/>

⁷³ <https://www.refernet.hr/hr/o-nama/>

I jedna i druga zemlja obrazovanje odraslih imaju definirano Zakon o obrazovanju odraslih (Republika Hrvatska), odnosno Zakonom o izobražavanju odraslih (Republika Slovenija), s razlikom od tri godine jer je slovenski zakon donesen 2018., a hrvatski 2021. godine.

Proučavajući oba zakona, zanimljivo je da slovenski zakon u sebi ima posebno članak koji se odnosi na javni interes i potragu za istim kako bi se na taj način definirale stvarne potrebe, dok u hrvatskom zakonu toga nema.

Uspoređujući promociju obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, obje zemlje redovno sudjeluju na Tjednima cjeloživotnog učenja kao ključnoj manifestaciji kojom se potiče i promovira stanovništvo na uključivanje i sudjelovanje u programima obrazovanja odraslih. Tu također postoje određena odstupanja: Republika Slovenija aktivno sudjeluje u Tjednu cjeloživotnog učenja još od 1996. kada je prva manifestacija organizirana i održana, dok je u Republici Hrvatskoj ista počela s provedbom 2007. (nedavno je obilježena 17. godina Tjedna cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj). Ako ćemo uspoređivati i broj događaja, i organizatora koji su sudjelovali u Tjednu cjeloživotnog učenja, Republika Slovenija također daleko prednjači nad Republikom Hrvatskom.

Uspoređujući gore navedene dvije ustanove kao krovne za promociju i usklađivanje djelatnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, neke od djelatnosti se podudaraju, poput provedbe sustava kvalitete, stručnog nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih te promocije cjeloživotnog učenja. Uzevši u obzir vremenski period od 2014. do 2022. godine, slikovito se to može i ovako prikazati:

<i>Zemlja</i>	<i>Stručni nadzor nad ustanovama</i>	<i>Promocija cjeloživotnog učenja</i>	<i>Provedba sustava kvalitete</i>
<i>Andragoški centar, Slovenija (2014.-2022.)</i>	127 ustanova	7746 ustanova	25 ustanova (samo 2022. godine)
<i>Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Hrvatska (2014.-2022.)</i>	59 ustanova	2237 ustanova	69 ustanova

Tablica 6: Usporedba provedenih aktivnosti Andragoškog centra (Slovenija) i Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih/ASOO (Hrvatska) u periodu između 2014. i 2022. godine (izvor: autor)

U navedenoj tablici je brojčano prikazano kako su provedene djelatnosti i jedne i druge ustanove s očitim razlikama u brojkama. Zanimljivo je da i jedna i druga zemlja, odnosno Andragoški centar Republike Slovenije i Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje

odraslih Republike Hrvatske bilježe pad u provedbi navedenih aktivnosti između 2019. i 2020. godine koje su uzrokovane pandemijom COVID-19 virusa. Nadalje, kod Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih se javlja problem nedovoljnog broja ljudi zaposlenih za provedbu stručnog nadzora te su mahom isti ljudi bili delegirani za provedbu drugih aktivnosti poput verifikacije programa za obrazovanja odraslih. Razlika u broju promotivnih aktivnosti, ustanova i organizacija koje sudjeluju u promociji cjeloživotnog učenja ide u prilog Republici Sloveniji koja je u razdoblju od 2014. do 2022. godine imala ukupno 7746 ustanova koje su sudjelovale u tome, dok Republika Hrvatska bilježi samo 2237 ustanova u istom vremenu. U prilog Sloveniji ide i činjenica da je ona sa projektom Tjedna cjeloživotnog učenja krenula već 1996. godine, a Hrvatska tek 2007. Kada gledamo provedbu sustava kvalitete u ustanovama, Hrvatska je s pilot projektom provedba kvalitete krenula tek 2022. godine, a Slovenija je isto počela provoditi 2001. godine. Svakako je velika prednost Slovenije što je ona članicom Europske unije postala 2004. godine⁷⁴, dok je Hrvatska to postala 2013. godine.⁷⁵ Samim time je Slovenija imala nešto duži vremenski period za adaptaciju, provedbu i usvajanje europskih politika.

Možda i najvažnija aktivnost od svega je provedba stručnih nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih, koje je Republika Slovenija provela skoro dvostruko više od Republike Hrvatske. Provedba navedenog nadzora je od iznimne važnosti za daljnji napredak i razvoj cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih jer samim time ustanove dobivaju povratne informacije i konkretne inpute što unaprijediti i poboljšati te što novoga dodati ili implementirati. Navedeno se veže i za provedbu sustava kvalitete u ustanovama za obrazovanje odraslih koje je u Hrvatskoj započelo 2022. godine. Svakako je provedba kvalitete potrebna u većem broju ustanova od navedenog. Ako uzmemo brojku od 642 ustanove za obrazovanje odraslih koje su osnovane u Republici Hrvatskoj⁷⁶ prema podacima Andragoškog zajedničkog upisnika programa, navedene brojke su svakako premale.

Mnogim ustanovama nadzor predstavlja posebne izazove, što zbog straha da neće dobiti pozitivne ocjene za daljnji rad, što zbog jednostavnog neznanja što se u tom nadzoru konkretno provodi. Znatna je diskrepancija između protoka informacija te djelatnosti koje određena tijela provode i primjenjuju.

⁷⁴ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/slovenia_hr

⁷⁵ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/croatia_hr

⁷⁶ <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/pretrazivanje-obrazovanja-odraslih/>

Nadalje, to nisu jedini problemi s kojima se Republika Hrvatska u cjeloživotnom obrazovanju susreće. Uzimajući u obzir problema i izazove koje Matković i Žiljak⁷⁷ navode u svom radu te koje se dijele na osobne prepreke, programske prepreke i institucionalne prepreke, dosta je područja na kojima Republika Hrvatska u pogledu cjeloživotnog obrazovanja treba raditi. Na navedene prepreke, Matković i Žiljak⁷⁸ nude i određena rješenja u pogledu bržih zakonskih promjena, osluškivanja potreba građana te usklađivanje sustava s istima, suradnja i ujednačeno djelovanje između institucija, razvoj programa više prilagodljivih polaznicima i njihovim stvarnim potrebama te snažnije i određenije promotivne aktivnosti koje će dionike poticati na uključivanje u obrazovne programe. Prepreke te prijedloge da se iste otklone koje Matković i Žiljak navode nisu samo proizvoljna razmišljanja; to su trenutne situacije s kojima se obrazovne ustanove svakodnevno susreću u svojem radu te koje priječe daljnje korake. Nemogućnost poduzimanja određenih aktivnosti zbog nedovoljne suradnje i usklađenosti određenih institucija direktno uključenih u stvaranje obrazovnih politika, ne dozvoljava obrazovnim ustanovama razvijanje fleksibilnih programa koje su prilagođene krajnjim korisnicima i potrebama tržišta rada. U novije vrijeme sustav cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih se dodatno nastoji osnažiti mehanizmima za besplatno obrazovanje, vaučerima, međutim ni u tom pogledu nema dovoljnog broja odazivnosti građana na iste. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, do kraja studenog 2022. godine vaučer je zatražilo skoro 8000 građana, 5821 je zahtjeva odobreno a 2576 dionika je započelo s obrazovnim procesom.⁷⁹ Nedovoljan broj ljudi uopće zna što su to vaučeri, javnost je nedovoljno informirana, a promotivne kampanje u tom pogledu nisu napravile nekog pomaka jer još uvijek ostaje dosta prostora za promicanje vaučera i cjeloživotnog učenja.

Svaki obrazovni proces i učenje je u svakom pogledu osobni napredak, ali i napredak u poslovnom i profesionalnom smislu. Obrazovanje ne bi trebalo biti nedostižno i teško dostupno, već jednostavno i lako ostvarivo s konkretnim programima koji definiraju potrebe tržišta rada i društva, ne bi smjelo biti ograničavajuće za dobne skupine ili zbog udaljenosti između mjesta stanovanja dionika i mjesta održavanja programa. Cjeloživotno učenje i obrazovanje je

⁷⁷ Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: Izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja, Institut za razvoj obrazovanja, 2022.

⁷⁸ Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: Izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja, Institut za razvoj obrazovanja, 2022.

⁷⁹ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/gotovo-8000-gradana-zatrazilo-vaucere-za-dodatno-obrazovanje-najveci-interes-iz-tri-zupanije-20221112>

potrebno je promovirati svim dobnim skupinama isticanjem važnosti obrazovanja, ali i prezentiranjem najboljih pojedinaca koji su se istaknuli učenjem i stjecanjem vještina.

Kako je Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih krovno tijelo za provedbu svih navedenih aktivnosti oko promocije i osnaživanja značaja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, svakako je potrebno puno više od promotivnih aktivnosti poput Tjedna cjeloživotnog učenja koji se odvija jednom godišnje. Potrebno je sustavno educirati stanovništvo te promovirati važnost ulaganja u znanje i obrazovnu budućnost. Također, manjak osoblja zaposlenih u Agenciji je isto veliki te je ujedno i to velik problem i izazov. Većina osoblja zaposlenih u Agenciji ne može pokriti sve kapacitete ustanove te se javlja diskrepancija između kvalitete aktivnosti koje Agencija provodi. Manjak osoblja dovodi i do manjkavosti u kvaliteti i protoku informacija, a to se odražava i na krajnje korisnike usluga, što od ustanova za obrazovanje odraslih to polaznika. Nadalje, vaučeri kao tržišni instrument za poticanje i potporu sudjelovanja odraslih polaznika u cjeloživotnom učenju također imaju značajne nedostatke u provedbi. Prvenstveno, ideja je sjajno zamišljena, ali u samom procesu se uočavaju problemi. Jedan od glavnih je neinformiranost ljudi. Ljudi, konkretni sudionici i polaznici su slabo upućeni u pojam vaučera za obrazovanje, što oni predstavljaju te kako do njih doći. Onaj mali broj što je upoznat sa pojmom vaučera te koji se odluči na konkretno obrazovanje, suočava se s hrpom nejasnoća i izazova prilikom prijave u sam sustav Moj vaučer te apliciranje za pojedini program. Od hrpe dokumenata koji se zahtijevaju od polaznika do procedure u samom sustavu, polaznici se jednostavno izgube u moru administracije (a zamišljeno je kao jednostavan i polaznicima prilagođen sustav!). Također, prilikom obrade zahtjeva i odobrenja vaučera nailazimo na brojne teškoće; od nedovoljne informiranosti savjetnika koji na tome rade do neujednačenih informacija koje u konačnici zbune korisnike.

Potrebne su učestale kampanje vezane uz važnost cjeloživotnog učenja i korištenja vaučera, radionice o primjeni vaučera s jasnim i konkretnim uputama za korisnike (kako aplicirati na vaučer, kako odabrati obrazovni program, kako priložiti sve potrebne dokumente..). Također, važno je kontinuirano educirati i osoblje zaposleno za rad na vaučeru kako bi u svakoj prilici imali jasne informacije i odgovore na upite korisnika. Važno je imati i dovoljan broj osoblja te da se ne dovede u situaciju nemogućnosti provedbe nadzora zbog nedostatnog broja ljudi.

Mjesta za napredak i poboljšanje svakako ima.

9 Literatura

Literatura:

1. Dolenc, Danijela (2009.) Razvoj socijalne dimenzije u obrazovanju: izvještaj za Sloveniju, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb (str. 2-21)
2. Đulabić Vedran (2005.) Povelja javnih službi: pokušaj podizanja kvalitete javne uprave i jačanje uloge građana, Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, 56 (1), Zagreb (str. 7-48)
3. Đulabić, Vedran (2014.) Primjena tržišnih instrumenata u javnoj upravi: mogućnosti i ograničenja; Friedrich Ebert Stiftung i Institut za javnu upravu, Zagreb (str. 7-27)
4. Đulabić. Vedran (2006.) Socijalne službe u konceptu službi od općeg interesa, Revija za socijalnu politiku, 14 (2), Zagreb (str. 137-162)
5. Jelić Petra, Martić Kuran Linda, Bosnić Irena (2012.) Značaj cjeloživotnog učenja s osvrtnom na financiranje iz fondova Europske unije, Praktični menadžment, III (4), str. 62-70
6. Koprić, Ivan, Gordana Marčetić, Anamarija Musa, Vedran Đulabić, Goranka Lalić Novak (2021), Upravna znanost – javna uprava u suvremenom društvu, Zagreb, Pravni fakultet
7. Koprić, Ivan, Musa Anamarija, Lalić Novak Goranka (2012.), Europski upravni prostor, Zagreb, Institut za javnu upravu
8. Koprić, Ivan (2009.), Od javnih službi do općeg interesa: nova europska regulacija i njezin odraz u modernim upravnim sustavima, Zbornik radova Drugog skopsko-zagrebačkog pravnog kolokvija, Skopje, str. 27-49
9. Matković Teo, Jaklin Katarina (2021.) Pokazatelji sudjelovanja u obrazovanju odraslih u RH: nalazi recentnih europskih istraživanja, Andragoški glasnik, Zagreb, 25(1-2), str. 39-66
10. Marčetić, Gordana (2006.), Upravljanje ljudskim potencijalima u javnoj upravi i novi Zakon o državnim službenicima, Hrvatska javna uprava, Zagreb, 6 (2), str. 83-119
11. Pavkov Marija (2016.), Pregled sustava obrazovanja odraslih, EPALÉ, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Zagreb, 2016.
12. Žiljak Tihomir (2005.), Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj, Otvoreno učilište, Zagreb, str. 225-243

13. Žiljak Tihomir (2022.), Ciljevi europskih politika obrazovanja odraslih u vrijeme pandemije COVID-19, *Obrazovanje odraslih*, Broj 11-2021., str. 79-98
14. Žiljak, Tihomir, Matković, Teo (2022.), *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: Izazovi i perspektive dionika sustava obrazovanja*, Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb, str. 60-71

Propisi i dokumenti:

1. Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/AkcijскиiNacionalniPlan/Akcijскиi-plan-za-provedbu-Nacionalnog-plana-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2024.pdf>
2. Nacionalni plan oporavka i otpornosti, 2021.-2026., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2021/srpanj/29%20srpnja/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf>
3. Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/AkcijскиiNacionalniPlan/Nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2027.pdf>
4. Operativni program, Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi/operativni-program-ucinkoviti-ljudski-potencijali-2014-2020/224>
5. Strateški okvir promocije cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj 2017.-2021., https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/strateski_okvir_hr_priprema_za_tisak.pdf
6. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, NN 124/2014, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html
7. Zakon o obrazovanju odraslih, NN 144/2021, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_12_144_2460.html
8. Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, NN 22/13, 41/16, 64/18, 47/20, 20/21, <https://www.zakon.hr/z/566/Zakon-o-Hrvatskom-kvalifikacijskom-okviru>
9. Zakon o ustanovama, NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08, <https://www.zakon.hr/z/313/Zakon-o-ustanovama>
10. Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru, NN 79/97, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_07_73_1256.html

11. Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih NN 24/10, <https://www.zakon.hr/z/281/Zakon-o-Agenciji-za-strukovno-obrazovanje-i-obrazovanje-odraslih>
12. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 155/23, 156/23, <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>
13. Zakon o strukovnom obrazovanju, NN 69/22, <https://www.zakon.hr/z/383/Zakon-o-strukovnom-obrazovanju>
14. Zakon o tržištu rada, NN 156/23, <https://www.zakon.hr/z/1751/Zakon-o-tr% C5% BEi% C5% A1tu-rada>
15. Preporuke za razvoj kvalitete sustava obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja u Republici Hrvatskoj, 2015., https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/ObrazovanjeOdraslih/Publikacije/preporuke_za_razvoj_kvalitete_sustava_obrazovanja_odraslih_i_cjelozivotnog_ucenja_u_republici_hrvatskoj.pdf

Priručnici:

1. Učimo cjeloživotno učiti i poučavati: Priručnik za nastavnike u obrazovanju odraslih, ASOO, https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/prirucnik_asoo_0.pdf
2. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2014. godinu, <https://www.asoo.hr/UserDocsImages/Godisnje%20izvjesce%202014..pdf>
3. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2017. godinu, <https://www.asoo.hr/UserDocsImages/Godisnje%20izvjesce%20za%202017.%20l.kon..pdf>
4. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2019. godinu, <https://www.asoo.hr/wp-content/uploads/2020/07/Godisnje-izvjesce-za-2019.-potpisano.pdf>
5. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2021. godinu, <https://www.asoo.hr/wp-content/uploads/2022/07/Godisnje-izvjesce-2021.pdf>
6. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Godišnje izvješće za 2022. godinu, https://www.asoo.hr/wp-content/uploads/2023/06/Godisnje-izvjesce-za-2022_web.pdf

7. Letno poročilo ZLU o samoevalvaciji, spremljanju in drugih procesih presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja odraslih za šolsko leto 2022/2023, <https://www.zlu.si/uploads/kakovost/k-Letno%20poro%C4%8Dilo%20ZLU%20o%20samoevalvaciji%202022-2023koncno.pdf>
8. Poslovno in finančno poročilo andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2014, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/poslovno-in-financno-porocilo-andragoskega-centra-republike-slovenije-za-let-2014/>
9. Poslovno in finančno poročilo andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2016, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/poslovno-in-financno-porocilo-andragoskega-centra-republike-slovenije-za-let-2016/>
10. Poročilo o delu andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2018, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/porocilo-o-delu-andragoskega-centra-slovenije-za-obdobje-januar-december-2018/>
11. Poročilo o delu andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2019, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/porocilo-o-delu-andragoskega-centra-slovenije-za-obdobje-januar-december-2019/>
12. Poslovno in finančno poročilo andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2020, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/porocilo-o-delu-ac-za-obdobje-januar-december-2020/>
13. Poslovno in finančno poročilo andragoškega centra Republike Slovenije za leto 2022, <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/porocilo-o-delu-andragoskega-centra-slovenije-za-obdobje-januar-december-2022/>

Web izvori:

1. <https://hko.srce.hr/registar/>
2. <https://vauceri.hzz.hr/>
3. Statistics | Eurostat (europa.eu)
4. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Andragogija>
5. <https://www.srednja.hr/novosti/velika-navala-na-vaucere-za-obrazovanje-u-prvoj-godini-a-uskoro-se-uvode-i-izmjene-u-ovu-mjeru/>
6. http://euapp.weebly.com/uploads/1/2/8/2/12824638/deklaracija_o_znanju.pdf
7. <https://www.asoo.hr/o-agenciji/o-agenciji/o-nama/>

8. [Kvaliteta | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](#)
9. [Vizija, misija i vrijednosti | Slovenski zavod za obrazovanje odraslih \(acs.si\)](#)
10. <https://kakovost.acs.si/>
11. <https://tvu.acs.si/novicke/index.php?nid=70&id=184>
12. <https://tvu.acs.si/datoteke/Predstavitev/TVUnovicke/Druga1996.pdf>
13. <https://www.refernet.hr/hr/o-nama/>
14. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/croatia_hr
15. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/slovenia_hr
16. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/gotovo-8000-gradana-zatrrazilo-vaucere-za-dodatno-obrazovanje-najveci-interes-iz-tri-zupanije-20221112>
17. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/slovenia/adult-education-and-training>
18. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/slovenia/main-providers#AEproviders>
19. <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/lifelonglearning/adult>
20. https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC
21. <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/epale-podcast-empowering-adults-basic-skills-needs>

10 Prilozi

10.1 Kazalo tablica

Tablica 1: Statistika provedenih stručnih nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih, 2014.-2022. (izvor, autor)	18
Tablica 2: Statistika održavanja kampanje Tjedna cjeloživotnog učenja, 2014.-2022. izvor: autor	19
Tablica 3: Statistika provedenih stručnih nadzora nad ustanovama za obrazovanje odraslih, 2014.-2022. (izvor, autor)	31
Tablica 4: Statistika održavanja kampanje Tjedna cjeloživotnog učenja, 2014.-2022. izvor: autor	33
Tablica 5: Statistika zaprimljenih zahtjeva za pozitivna mišljenja za programe obrazovanja odraslih, 2014.-2022., izvor: autor	33

Tablica 6: Usporedba provedenih aktivnosti Andragoškog centra (Slovenija) i Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih/ASOO (Hrvatska) u periodu između 2014. i 2022. godine (izvor: autor)	37
---	----